

«Hva er digital mobbing blant barn og unge, og hva er årsakene til dette?»

av

Farzaneh Mobasheri

Kandidatnummer: 103

PED3008

Høst 2015

Masterstudium pedagogikk

Avdeling for pedagogikk- og sosialfag

Høgskolen i Lillehammer

«Det er lettere å mobbe når man kan være anonym, man føler at det er ikke jeg som sier noe, man kan si hva man vil» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

Sammendrag

De senere års nye digitale medier gjør at barn og unge befinner seg på flere ulike arenaer, samtidig som de til enhver tid må forstå ulike koder som gjelder for disse (Østerud & Arnseth, 2008). Den moderne teknologien har fått en så stor plass i vår hverdag at et samfunnsproblem som mobbing også har blitt digitalisert (Roland, 2007).

Denne oppgaven har hatt som mål å belyse hva digital mobbing blant barn og unge er, og hva som er årsakene til dette. Dessuten har jeg forsøkt å besvare noen forskningsspørsmål som går ut på hva som er konsekvenser av digital mobbing, og hvordan det arbeides forebyggende mot dette. Det har også blitt sett på de voksnes rolle i arbeidet mot digital mobbing.

Utgangspunktet for denne studien er litteratursøk av ulike forskningsartikler og faglitteratur. Blant viktige bidrag finner man bøkene «*Digital mobbing*» av Elisabeth Staksrud, og «*Mobbing på digitale arenaer*» av Øystein Samnøen. Flere studier har blitt benyttet for å besvare oppgavens problemstilling, blant disse har medietilsynet sin undersøkelse «Barn og medier» fra 2014 vært sentral.

For å besvare oppgavens problemstilling ble det benyttet litteraturstudie. Studiene og teoriskapet har blitt drøftet opp mot prosjektets forskningsspørsmål.

Resultatene av litteraturstudiet viser at digital mobbing er en aktuell problemstilling i livene til mange norske barn i dag. Årsakene til dette kan være manglende digital folkeskikk, og liten interesse fra mange foreldre om barnas nettliv. Konsekvensene for det enkelte offer kan være store, som faren for å utvikle psykiske problemer, og ønsket om å bytte skole. Videre viser prosjektet at det er iverksatt en del forebyggende tiltak mot digital mobbing som «Bruk hue» og «Du bestemmer». Når det gjelder de voksnes rolle er flere av de kildene jeg har brukt i oppgaven enige i at løsningen på utfordringen ikke ligger i å fjerne tilgangen til nettet, da det digitale er en sentral del av den moderne barndommen. På bakgrunn av dette mener jeg at de voksne bør i større grad forstå betydningen av det digitale for barnas liv, og legge opp til god kommunikasjon om nettvett med sine barn.

Litteraturstudien peker på behovet for videre forskning på hva barna selv definerer som digital mobbing, og hva de tror er årsakene til fenomenet. Jeg mener at dette kan hjelpe de voksne med å få en større innsikt og en utvidet forståelse av fenomenet. Resultater fra de internasjonale studiene jeg har brukt i oppgaven peker på sammenhengen mellom opplevd

digital mobbing, psykiske problemer og selvmordstanker. Med bakgrunn i dette mener jeg at det bør utføres mer norsk forskning på konsekvenser av digital mobbing blant barn og unge, for å finne ut om denne sammenhengen er like gjeldende i Norge.

Forord

Jeg husker godt den aller første datamaskinen min. Jeg likte i hvert fall å tro at den var min, men sannheten var at hele familien måtte dele på den. Den var stor, tung og lagde forferdelige lyder da jeg i skjul trykket på «koble til» for å komme meg inn i en helt magisk verden, også kalt internett. Jeg fikk lov til å bruke internett i noen få minutter hver dag. I løpet av de korte minuttene rakk jeg å lage en egen Piczo-side som jeg kunne oppdatere litt hver eneste dag. Lykken ble kortvarig da jeg en dag oppdaget kommentaren fra en anonym avsender som tydeligvis ikke hadde sansen for meg og den rosa verdenen jeg levde i. «*Du ser ut som en hore*». Dette gikk ikke noe særlig inn på meg, selv om jeg selvsagt hadde lyst til å finne ut hvem som stod bak. Men jeg var heldig, dette var nemlig den eneste slemme kommentaren jeg mottok før Piczo-trenden sakte men sikkert ble borte.

Jeg startet på pedagogikkstudiet i 2010, og har i løpet av årene som student vist stor interesse for den raske utviklingen av internett og digitale medier, og hvordan disse har blitt en naturlig del av hverdagen vår. I løpet av de siste årene har populariteten til sosiale medier vokst kraftig. Mens jeg vokste opp med Myspace, Nettby, Piczo og MSN Messenger ser jeg at dagens barn og unge har enormt mange flere nettsamfunn å forholde seg til i dag. Nå møter man sjeldent på barn og ungdom som ikke er medlem av minst tre ulike nettsamfunn, og de som ofte går igjen er Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat og Youtube.

Gjennom de siste årene har vi vært vitne til flere alvorlige, og ikke minst svært triste saker i media hvor barn i svært ung alder har tatt selvmord som følge av mobbing. Med utviklingen av moderne teknologi har fokuset på digital mobbing også vokst, da mobbingen har flyttet seg over til nye arenaer. Mange anser digital mobbing som mer alvorlig, nettopp på grunn av forekomsten av dette til alle døgnets tider. I motsetning til tradisjonell mobbing, hvor offeret slipper unna mobbingen i sitt eget hjem, er ofre for digital mobbing utsatt for dette til alle døgnets tider, og overalt hvor de befinner seg.

Selv om digital mobbing er et relativt nytt fenomen, har Norge de siste årene, i likhet med land som USA og Canada, valgt å sette ressurser på forskning innenfor dette feltet. Min nysgjerrighet og interesse for dette fenomenet har alltid vært til stedet, og valg av tema for denne masteroppgaven var i grunn ganske enkelt da jeg både vil lære mer om digital mobbing, samt bidra med i forskningen innenfor feltet.

Jeg vil først takke min veileder Anne Mette Bjørgen, som har hjulpet meg med gode og konstruktive tilbakemeldinger gjennom denne prosessen. Din veiledning har vært svært nyttig for denne oppgaven!

Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten min største støttespiller, Erik. Tusen takk for at du holdt ut med meg under den svært så krevende prosessen, samtidig som du skrev en egen masteroppgave. Da jeg holdt på å gi opp fikk du meg til å fortsette, og du brukte mye av din dyrebare tid til å hjelpe meg.

Til sist, men absolutt ikke minst går en uendelig stor takk til mine foreldre. Deres enorme støtte og kjærlig betyr alt for meg. Uten dere hadde jeg ikke vært der jeg er i dag.

Oslo, september 2015

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Forord	5
1.1 Innledning	10
<i>1.2 Problemstilling</i>	12
<i>1.3 Bakgrunn og prosjektets aktualitet</i>	13
<i>1.4 Begrepsavklaring</i>	15
<i>1.5 Fremgangsmåte</i>	18
2.1 Teori	19
<i>2.2 Digital barndom</i>	19
<i>2.3 Utvikling av identitet</i>	21
<i>2.3.2 Symbolsk interaksjonisme</i>	21
<i>2.3.3 Sosial identitet og selvfremstilling på sosiale medier</i>	22
<i>2.4 Dannelse og nye medier</i>	23
<i>2.5 Sosialisering</i>	24
<i>2.6 Bruk av internett og sosiale medier</i>	25
<i>2.7 Et kritisk blikk på sosiale medier</i>	27
<i>2.8 Hva er mobbing?</i>	29
<i>2.9 Hva er digital mobbing?</i>	30
<i>2.9.2 Spesielle trekk ved digital mobbing</i>	32
<i>2.9.3 Ulike former for digital mobbing</i>	33
<i>2.9.4 A – sosiale medier</i>	35
<i>2.9.5 Anonym på nett</i>	36
<i>2.9.6 Fra spøk til alvor</i>	37

2.10	<i>Mulige konsekvenser av digital mobbing</i>	38
2.11	<i>De voksnes rolle ved digital mobbing</i>	40
2.11.2	Digital kompetanse og digital folkeskikk	43
3.1	Innsats mot digital mobbing	45
3.2	<i>Mobbefilter</i>	45
3.3	<i>Bruk hue – kampanjen</i>	45
3.4	<i>Du bestemmer</i>	46
4.1	Metodisk tilnærming til litteraturstudiet	48
4.2	<i>Litteraturstudiet</i>	48
4.3	<i>Fremgangsmåte</i>	48
4.3.2	<i>Prosess</i>	49
4.3.3	<i>Utvalg</i>	49
4.4	<i>Resultat av søkene</i>	50
4.5	<i>Utvalg av studier</i>	51
4.6	<i>Hva skiller de aktuelle studiene, og fellestrekk?</i>	52
4.7	<i>Studiegjennomgang</i>	52
4.8	<i>Diskusjon av studiene</i>	53
4.9	<i>Metodiske refleksjoner</i>	53
4.9.2	<i>Validitet</i>	53
4.9.3	<i>Reliabilitet</i>	53
5.1	Studier	55
6.1	Drøfting	70
6.2	<i>Hva er digital mobbing blant barn og unge?</i>	70
6.2.2	<i>Når man går over streken</i>	70

<i>6.3 Digital mobbing- en konsekvens av mediebarndommen?</i>	71
<i>6.4 Konsekvenser av digital mobbing</i>	72
<i>6.4.2 Er mobbing på nett mer sårende for offeret?</i>	74
<i>6.5 Den digitale barndommen og de voksne</i>	74
<i>6.5.2 Gode rollemodeller, eller?</i>	76
<i>6.6 Forebyggende tiltak mot digital mobbing</i>	77
7.1 Avsluttende refleksjoner	79
<i>7.2 Veien videre</i>	79
<i>7.2.2 Behovet for videre forskning</i>	79
<i>7.2.3 Fremtidig arbeid mot digital mobbing</i>	80
<i>7.3 Oppfyller den norske regjeringen barnekonvensjonens krav?</i>	80
<i>7.4 Avslutning</i>	81
8.1 Litteraturliste	83
<i>8.2 Internettkilder</i>	85

1.1 Innledning

Barndommen er en livsfase hvor forandringer skjer raskere og i større grad, sammenlignet med andre faser i livet (Haldar & Frønes, 1998). Samfunnet i dag er preget av teknologiutvikling og nye medier (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen, 2015). Barn og unge synes spesielt å innrette seg etter de nye digitale mediene. Mediene er i dag en sentral del av de unges hverdag, hvor de benytter seg av disse til å lære, skape relasjoner og kommunisere med hverandre (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen (2015). Med en stadig større betydning av digitale medier for enkeltmennesket og samfunnet dukker det opp nye utfordringer for voksne og barna selv. Fenomenet mobbing har i likhet med andre dilemmaer som vi tidligere var vant med å møte i det «virkelige» liv også blitt digitalisert, og på denne måten har begrepet *digital mobbing* oppstått (Samnøen, 2014).

«Over 45 000 barn og unge i Norge blir utsatt for mobbing og trusler på nett. 70 000 barn har opplevd uønskede seksuelle kommentarer på nettet, og mer enn 30 000 barn er blitt mobbet eller truet via mobiltelefon. Norge ligger i Europa-toppene i mobbing på nettet» (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011).

I følge Barnevakten (2010), som på sine nettsider beskriver seg som en organisasjon hvor rådgivning om barn og medier står i fokus (Barnevakten u.å.), må samfunnets borgere følge de samme lover og regler på digitale arenaer som ellers i samfunnet. Digital mobbing kan regnes som brudd på loven. Barnevakten (2010) henviser til straffeloven, personopplysningsloven og åndsverksloven. Flere bestemmelser innen straffeloven kan benyttes til blant annet sjikaner og krenkelser på nettet. Spesielt er disse aktuelle for trusler og seksuelle krenkelser. I personopplysningsloven er målet å beskytte samfunnets borgere mot krenkelser av personvern. Personlige opplysninger som navn, adresse og telefonnummer er privat, og bruk av disse uten samtykke fra innehaveren blir regnet som brudd på loven (Barnevakten, 2010). Når det gjelder åndsverksloven er brudd innen bestemmelser av denne loven blant annet å gjengi eller å vise bilder uten samtykke fra den som er fotografert. Offentliggjøring av fotografier uten den avbildedes samtykke er straffbart, noe som også gjelder for publisering av bilder på internett. Åndsverksloven sier dessuten at i de tilfeller hvor den avbildede er 15 år eller yngre, er det krav om at vedkommende sine foresatte også godkjenner publiseringen (Barnevakten, 2010).

I denne oppgaven vil jeg undersøke hva digital mobbing blant barn og unge er, og hva som er årsakene til dette. Jeg kommer i tillegg til å se på hvilke konsekvenser dette kan ha for de unge.

Til tross for at digital mobbing anses å være et relativt nytt fenomen, har det fått mye fokus gjennom forskning, og resultatene peker på store konsekvenser for de som blir utsatt for dette (Samnøen, 2014). I kampen mot digital mobbing mener Staksrud (2014), som er at de voksne spiller en vesentlig rolle, hvor hun legger vekt på at teknologiske løsninger ikke nødvendigvis er veien å gå. Staksrud (2014) uttrykker at barn og unge derimot har behov for veiledning om sosiale relasjoner, og at man bør fokusere på å lære dem *digital folkeskikk*. Med bakgrunn i dette vil oppgaven også ta for seg de voksnes rolle i arbeidet mot digital mobbing.

1.1.2 Avgrensning

For å svare på prosjektets problemstilling på best mulig måte har jeg foretatt noen avgrensninger i forbindelse med analyse materialet.

Når det gjelder begrepet digital mobbing har jeg valgt å begrense meg til å skrive om de spesielle kjennetegnene ved dette fenomenet som skiller seg ut fra andre typer mobbing. Ettersom tradisjonell mobbing er et tema som har blitt forsket mye på, mener jeg det er viktig å kjenne til spesielle faktorer ved digital mobbing i arbeidet mot å forebygge dette.

Det finnes flere kjente antimobbekampanjer som fokuserer sitt arbeid på å kjempe mot digital mobbing. Jeg valgte å ta med «Mobbefilter», «Du bestemmer» og «Bruk Hue». Grunnen til at jeg valgte å ta med nettopp disse er at de virker til å være godt kjent blant både voksne og barn, samt at oppgaven er begrenset til et viss antall sider.

Jeg avgrenset mine studier til syv som leseren finner i kapittel 5. Grunnen til at jeg valgte å ta med disse er at jeg finner dem relevant for problemstillingen min.

1.1.3 Problemstilling

Hva er digital mobbing blant barn og unge, og hva er årsakene til dette?

I tillegg ønsker jeg å undersøke disse forskningsspørsmålene nærmere:

Hva er mulige konsekvenser av digital mobbing for barn og unge?

Hvordan arbeides det forebyggende for å minske forekomsten av fenomenet?

Hva er de voksnes rolle i arbeidet mot digital mobbing?

1.1.4 Bakgrunn og prosjektets aktualitet

FNs barnekonvensjon ble grunnlagt av FN sin menneskerettighetskommissjon og vedtatt i 1989 (FN, 2014). Den norske Regjeringen og stortinget forpliktet seg til å følge opp barnekonvensjonen i 1991. Barnekonvensjonen tar for seg 42 punkter, som beskriver rettighetene til alle barn. Det kreves en spesiell beskyttelse for alle barn, og barnekonvensjonen er basert på barnas rettigheter. Disse rettighetene er gjeldende for alle barn, uavhengig av bakgrunn, kultur, religion, og geografisk bosetting. Dette tar for seg politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter for alle under 18 år. Grunnenssen handler om at hvert enkelt barn alltid settes først i ulike situasjoner, overalt i verden (FN, 2014).

FNs barnekonvensjon har disse kravene til alle medlemslandene. I Norge er det den norske stat som har ansvaret for å respektere disse, og sørge for at barnas grunnleggende rettigheter blir fulgt opp. FN's barnekomite sørger for at kravene blir fulgt opp av hvert enkelt land, og kommer med forslag til forbedringer gjennom jevnlig evalueringer (FN, 2014).

I 2002 skrev statsminister Kjell Magne Bondevik, Barneombudet, Kommunens Sentralforbund, Utdanningsforbundet og Foreldreutvalget under på «Manifest mot mobbing» (Kunnskapsdepartementet, 2002). Alle partene som undertegnet manifestet stod sammen om sitt arbeid med nulltoleranse mot mobbing. Arbeidet skulle fungere som et engasjerende tiltak for innsatsen i blant annet skoler og fritidsmiljø (Kunnskapsdepartementet, 2002). Regjeringen la i 2011 frem sitt Manifest mot mobbing som en fornyelse for arbeidet som ble startet av sittende regjering i 2002 (Kunnskapsdepartementet, 2011). Her ble det blant annet lagt vekt på at alle barn og unge har rett til å oppleve trygghet, uten å bli ekskludert fra ulike arenaer som de befinner seg i. De voksne pålegges ansvar for å hindre mobbing og foreta tiltak som sikrer et trygt og inkluderende læringsmiljø for alle barn og unge (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Med fornyelsen av manifestet mot mobbing er det grunn til å tro at mobbing fremdeles er et samfunnsproblem i dag. Det interessante ved manifestet for 2011-2014 er at den økte bruken av internett og mobiltelefon blant de unge også er satt i søkelyset. Disse fungerer som nye arenaer for mobbing, noe som gjør mobbingen mer utfordrende å oppdage enn tidligere (Kunnskapsdepartementet, 2011). I dag foregår mobbing på flere ulike arenaer.

De som blir utsatt for dette opplever fremdeles de samme virkningene (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Tall fra Medietilsynets undersøkelse fra 2014 om barn og medier viser at hele 99 % av norske barn i alderen 9-16 år bruker internett ukentlig (Medietilsynet, 2014). Med en svært utbredt bruk av internett og digitale verktøy blant dagens barn og unge kan man stille seg kritisk til de negative virkningene dette medfører.

Bjørkeng (2011) skriver at digital mobbing var et ukjent fenomen i barndommen til dagens foreldre. Selv om den digitale versjonen har mange likhetstrekk med den tradisjonelle formen for mobbing, finnes det helt spesielle aspekter som gjør det enda viktigere for foreldre å arbeide forebyggende mot digital mobbing, og det så fort som mulig (Bjørkeng, 2011). Rasmussen (2013) skriver om en 13 år gammel svensk jente som tok selvmord etter å ha blitt mobbet på nett. Jenta fikk blant annet sjikanerende meldinger om sitt utseende, og at hun burde ta sitt eget liv. I følge Fiskerud, som er foredragsholder for Barnevakten, er det et spørsmål om tid før en lignende hendelse skjer i Norge (Rasmussen, 2013). Fiskerud forteller videre om sitt møte med flere unge, norske jenter som vurderer selvmord som følge av trakasseringen de er utsatt for på nettet (Rasmussen, 2013).

Jeg vil med denne oppgaven sette fokus på et samfunnsproblem som har vokst i takt med digitaliseringen av vår hverdag, nemlig digital mobbing. Bakgrunnen for hvorfor jeg velger dette som tema for min masteroppgave er først og fremst dagsaktualiteten av dette. Selv er jeg en aktiv medlem av ulike sosiale medier, velger ofte nettaviser fremfor papiraviser, og er generelt en «dreven» bruker av internett gjennom ulike kanaler. På nettet er jeg ofte vitne til at kommunikasjonen inneholder en røffere tone, større grad av ironi og lavere terskel for tålmodighet og respekt mellom brukerne.

Som voksen i 2015, mener jeg at det er viktig å være der de unge befinner seg. På samme måte som foreldre ønsker en trygg hverdag for sine barn i det virkelige liv, er det viktig å skape en trygg digital hverdag, og fungere som gode forbilder for den yngre generasjonen ved å vise godt «nettvett».

Denne problematikken er også vesentlig for de som arbeider i skolen, da en økt innsikt i utfordringen om digital mobbing også kan gi en bevisstgjøring over det forebyggende arbeidet mot ordinær mobbing.

1.1.5 Begrepsavklaring

Denne oppgaven vil ta for seg ulike begrep som kan defineres på forskjellige vis. Jeg synes derfor det er nødvendig med en kort avklaring av de mest sentrale begrepene. Leseren vil få en grundigere forklaring over noen av de nevnte begrepene senere i oppgaven. Først vil jeg se nærmere på begrepet digital mobbing.

Digital mobbing

I følge Samnøen (2014) finnes det helt andre aspekter ved digital mobbing som gjør at den skiller seg ut fra tradisjonell mobbing. For eksempel foregår mobbing på digitale arenaer gjennom flere ulike kanaler, i tillegg til at mobber og offer ikke har ansikt til ansikt-kommunikasjon.

Samnøen (2014) referer til Tokunaga (2010) som gir denne definisjonen til digital mobbing:

«Digital mobbing er en hvilken som helst handling utført via elektroniske eller digitale medier av individer eller grupper, som gjentagende kommuniserer fiendtlige eller aggressive meldinger, som har til hensikt å påføre skade eller skape ubehag for andre.»
(Samnøen, 2014: 42).

Barn

Barne- og familiedepartementet (2003) skriver i sin reviderte oversettelse av Barnekonvensjonen, at *«I denne konvensjonen menes med barn ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet»* (Barne- og familiedepartementet, 2003: 9).

Frønes (2013) skriver at barndommen anses som en grunnleggende fase i livet. I ulike sosialiseringsteorier blir barn betraktet som objekter, hvor det først og fremst blir formet av familien. Gjennom barndommen får dessuten barnet overført essensielle, tradisjonelle verdier til seg. Når det gjelder barnekulturen blir dette ofte forbundet med opprettholdelse av tradisjoner, i form av lek og regler.

Østerud & Arnseth (2008) skriver at barn og unges deltakelse i samfunnet blir utviklet av dagens moderne teknologi, noe som kan føre til en mer komplisert hverdag enn tidligere. I løpet av de siste årene har man fått en annen forståelse av barnet (Frønes, 2013). Frønes (2013) skriver at nyere forskning viser til barnets aktivt selvsosialiserende vesen som ut-

vikler seg på ulike plan gjennom miljøet det vokser opp i. For å forstå sosialiseringprosessen er det nødvendig å oppfatte barnet som et aktivt subjekt. Denne forståelsen av barnet som aktivt reflekterende og handlende individ er ifølge Frønes (2013) en essensiell del i forståelsen av sosialiseringen, nettopp fordi dagens moderne og sammensatte samfunn er avhengig av reflekterte individer.

Haugsbakk, Svoen og Bjørgen (2015) viser til endringene som har skjedd i forståelsen av barnet med begrepene «human becomings» og «human beings». Det første begrepet tar for seg barn og unge i en stadig utvikling hvor de tar til seg samfunnets sentrale normer og holdninger. Begrepet «human becomings» er styrt av de voksnes perspektiv på hvordan de unge skal utvikle seg. Når en derimot oppfatter barn som «human beings» blir barnas meninger og synspunkter vesentlig, og barnet aksepteres som medvirkende (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen, 2015).

Ungdom

Samfunnsforskere eller sosiologer er enige i at når en skal definere det å være ung er det mange faktorer som spiller inn og som gjør definisjonen svært varierende. For eksempel varierer det etter som hvilken kontekst ungdom lever i, eller hvilke alderstrinn det er snakk om (Larsen, 2010). En kan forstå ungdomsbegrepet som en fase i livet, hvor man står i midt i en overgang mellom barndom og voksenalder (Illeris et al., 2002). Det er vanskelig å avgrense denne fasen av livet, og det er ulike oppfatninger av hvor lenge ungdomsfasen varer. Den mest vanlige oppfatningen er at ungdomslivet starter når man kommer i puberteten (Larsen, 2010). Illeris et al. (2002) skriver at den mest utbredte forståelsen av når ungdomsfasen starter er i 11- 13 års alderen. Formelt sett blir man regnet som voksen når man har fylt 18 år. Samtidig ser vi på denne alderen som en fase hvor man faktisk befinner seg midt i ungdomstiden (Illeris et al., 2002).

Identitet

Frantzen (2012) skriver: «*identitet beskrives ofte som det bildet vi har av oss selv og vår personlighet*» (2012: 190).

Individet sin egen forståelse av seg selv, og andre menneskers forståelse av vår personlighet har en kontinuerlig innvirkning på identiteten (Frantzen, 2012).

Hva er sosiale medier?

Sosiale medier har gjennom det siste tiåret blitt det nye tilskuddet blant mediesjangere (Frantzen, 2012). Sosiale medier blir benyttet som et begrep som tar for seg flere nettstedene. Disse nettstedene legger til rette for kommunikasjon, bygging av sosiale relasjoner og utveksling av informasjon mellom mennesker. Noen eksempler på sosiale medier er; *Facebook*, *YouTube* og *Blogg.no* (Frantzen, 2012). Sosiale medier har i løpet av svært kort tid blitt en stor del av hverdagen til dagens barn og unge (Bjørkeng, 2011).

I følge Jackson (2008) blir sosiale medier ofte betegnet som selvsentrerte medier, men uten de menneskene som benytter mediene daglig ville ikke disse tjenestene vært like verdifulle. Dagliglivet endrer seg med utviklingen av sosiale medier. Når for eksempel et forhold tar slutt, får alle Facebook-vennene man har vite dette da kommer opp som oppdatering på Facebook (Jackson, 2008).

Hva er sosiale nettverk?

Sosiale nettverk er nettsamfunn hvor en kan opprette medlemskap, eller sin personlige profil, og komme i kontakt og skape relasjoner til brukere av nettsamfunnet (Frantzen, 2012). Denne profilen kan sammenlignes med et visittkort, hvor innholdet kan være profilbilde, interesser, kjønn, alder etc. En typisk aktivitet for slike typer nettsamfunn er at en sender forespørsler til andre medlemmer, for å få tilgang til deres personlige profil. På for eksempel Facebook, kan en se tallet på vennene man har, og hvem disse i så fall er. Et stort antall av sosiale nettverk gir sine medlemmer muligheten til å benytte private chatterom, slik at de kan kommunisere med hverandre (Frantzen, 2012).

Mobiltelefon

Bruken av mobiltelefon har økt kraftig siden den kom på markedet på 90-tallet, og norske barn og unge er ivrige brukere av denne (Roland, 2007). Mobiltelefonen har påvirket det moderne samfunnets kommunikasjonsmønster (Roland, 2007). Vi bruker den til alt fra å sende personlige meldinger, til å spille spill og ringe hverandre. Språket har også blitt endret ved bruk av mobiltelefon, med internasjonale koder som de fleste enkelt forstår. Utviklingen av gruppekoder er også blitt vanlig, for eksempel blant barn og unge, noe som fører til at de utenforstående ikke vil forstå språket som er utviklet av disse enkeltgruppene (Roland, 2007). Medietilsynet (2014) legger frem at 94 prosent av alle norske barn i aldersgruppen 9-16 år har en mobiltelefon tilgjengelig.

1.1.5 Fremgangsmåte

For å besvare problemstillingen vil oppgavens teoretiske perspektiv fremstilles i kapittel 2. Kapitlet vil starte med å gi leseren en innføring i det som kan karakteriseres som den *digitale barndommen*. Etter en tydelig definisjon av begrepene identitet, selvfrestilling på sosiale medier, dannelse og sosialisering vil det gis en presentasjon på bruk av internett og sosiale medier i dagens samfunn, samt et kritisk blikk på dette. Deretter vil jeg gå nærmere inn på det som kjennetegner *tradisjonell mobbing* og *digital mobbing*. Kapittel 2 avsluttes med de voksnes rolle i forhold til digitale medier og mobbing.

Kapittel 3 handler om innsats mot digital mobbing, og inngår tiltak som har blitt gjennomført for å forebygge dette fenomenet. Det vil blant annet bli sett nærmere på ulike kampanjer som Du bestemmer og Mobbefilter, som er lansert i kampen mot digital mobbing.

I kapittel 4 vil oppgavens metodiske refleksjoner bli gjennomgått. Her vil oppgavens forskningsmetode fremstilles for å besvare prosjektets problemstilling. Kapittel 4 tar blant annet for seg hva som karakteriserer litteraturstudie som forskningsmetode, og hvorfor nettopp denne metoden ble valgt.

I neste del av oppgaven vil de studier som er blitt funnet av litteraturstudien fremstilles, og i kapittel 6 vil disse bli drøftet i lys av oppgavens teoriskap, problemstilling og forskningsspørsmål.

Prosjektet avsluttes med en oppsummering av de refleksjoner som er gjort underveis, hvor oppgavens problemstilling vil bli besvart.

2.1 Teori

I denne delen av oppgaven presenteres et teoretisk rammeverk som vil fungere som et bakteppe for prosjektet. Her kommer leseren blant annet til å få kjennskap den digitale barndommen og positive og negative sider ved sosiale medier. Jeg vil dessuten gå nærmere inn på fenomenet digital mobbing, og se litt på konsekvenser av dette.

2.2 Digital barndom

Det har skjedd store endringer i det vestlige samfunnets sosiale utvikling siden den industrielle revolusjonen (Erstad, 2010). Det som kjennetegner den moderne hverdagen henger ifølge Erstad (2010) sammen med medie- og teknologiutviklingen. Hvordan vi forholder oss til mediehverdagen er spesielt interessant i forhold til den digitale barndommen (Erstad, 2010).

I følge Frønes (1998) er et kjennetegn ved den unge generasjonen at de enklere tar til seg det nye, og har et svakere fotfeste i det gamle. Frønes skriver: «*De er som ospebladene, som først registrerer nye vinder, ikke bare fordi de har følsomme blader, men fordi de har svake røtter*» (1998:13).

Det kritiske blikket rettet mot konsekvenser av moderne medier og bruken av disse handler stort sett om barn og unge (Haldar & Frønes, 1998). Barn befinner seg under en formingsprosess hvor nye og moderne teknologiske kanaler spiller en viktig rolle. Ulike former for medier ansees til å være en viktig brikke i den moderne barndommen. For å få en forståelse av påvirkningen moderne medier har på barn og deres liv er det viktig at vi er kjent med betydningen av barndommen. Å ha kjennskap til datamaskiner og mobiltelefoner betyr derimot ikke at en har forstått den *digitale barndommen*. Det er nødvendig at en undersøker hvordan barn leser de ulike mediene, og hvordan medieskaperne forstår barna. Moderne medier kan forårsake trøbbel for brukerne, men de fungerer og som sosiale og kulturelle ressurser. Mediene bør dessuten bli betraktet som en naturlig del av barndommen, ikke et ytre ledd som har påvirkning på denne (Haldar & Frønes, 1998).

Aviser, TV og radio var tidligere de mest vanlige mediene for folk i hverdagen (Samnøen, 2014). I dag blir internett betraktet som et av de mest sentrale mediene i livet til moderne mennesker, noe som særlig gjelder for barn og unge (Samnøen, 2014). Når dagens unge bruker nettet har de tilgang til alle de klassiske medieplattformene på samme sted. Ungdom trenger for eksempel ikke å slå på TV for å få med seg nyhetene da det finnes nettaviser,

eller spille på spillkonsoller når de kan gjøre akkurat det samme online. Fremgangen av moderne teknologi gjør mediebruken stadig enklere for mennesker. I motsetning til tidligere setter ikke tid, sted og alder noen begrensninger for mediebruken i dag (Samnøen, 2014).

Når det gjelder bekymringen rundt massemedienes utvikling og trusselen disse kan være for samfunnets tradisjonelle normer og verdier har dette dreid seg om det store omfanget av vold som barn er vitne til gjennom mediene, og hvordan kommersialiseringen kan virke på barn (Frønes, 1998). Konsekvensene av medienes utvikling handler mye om brudd på samfunnets normer og regler som følge av store doser vold. Dette forklares med at handlinger som blir sett på som kriminelle utvikler seg til å bli en hverdagslig ting for barn som ofte er vitne til mord og voldtekt gjennom for eksempel tv-skjermen. Når samfunnets normer og verdier blir utfordret på denne måten vil det bli enklere for de få voldelige personene å rettferdiggjøre sin oppførsel ovenfor seg selv og andre. Om man undersøker virkningen medier har på barn og unge gjennom vold og gale handlinger, gjør dette enklere å forstå mediebarndommen (Frønes, 1998).

Frønes (1998) oppfatter det moderne barnets første viktige livsverden som medieverdenen, og mener at barna lærer sosiale og kulturelle koder gjennom mediene. Internett er i motsetning til TV og spill en privat aktivitet for barnet, eller noe barnet bruker i lag med jevnaldrende. Kommunikasjonen gjennom internett finner sted når barna er sammen, eller når de er hver for seg og ønsker å holde kontakt med hverandre (Frønes, 1998). Samnøen (2014) peker på viktigheten av nettilgang for barn og unge, hvor det å være «frakoblet» er for dem vanskelig å forestille seg.

Frønes (1998) beskriver den digitale barndommen som en barndom full av muligheter. Samtidig peker han på utfordringer som vokser i takt med den moderne barndommen. Noen velger å gå i en retning hvor selvrealisering og personlig utvikling står i fokus, mens andre mister de samme mulighetene fordi de står fast. I den digitale, utfordrende barndommen vokser dessuten skillene mellom barn som lykkes i integrering- og utviklingsprosessen, og de som faller utenfor av ulike årsaker (Frønes, 1998). Det er grunn til å tro at barn som vokser i takt med digitaliseringen av vår hverdag vil trenge sine foreldre, utdanningssystemet og sitt sosiale miljø mer enn noensinne (Frønes, 1998).

Som sett ovenfor kan den digitale barndommen skape både nye muligheter og utfordringer for de som vokser opp i dag. I denne sammenheng mener Erstad (2010) at den digitale

barndommen også påvirker de unges identitetsutvikling. Ettersom den utstrakte mediebruken stadig tar en større rolle i barnas liv (Erstad, 2010), vil det være interessant å se nærmere på hvordan identitetsprosessen påvirkes av dette.

2.3 Utviklingen av identitet

Identitetsbegrepet kan forstås på ulike vis og det finnes flere definisjoner på identitet og hvordan identitetsprosessen foregår (Frantzen, 2012). Ottesen (2012) definerer identitet som noe som befinner seg under kontinuerlig forandring. Individets identitet utvikles i samsvar med ulike roller og hvordan man forholder seg til disse (Ottesen, 2012). I følge Frønes (2013) kan identitet både tildeles og oppnås. Frønes (2013) definerer konstruksjonen av identitet i en todelt prosess mellom individuell identitet og sosial identitet. Det er den sosiale identiteten som oppnås via det sosiale samspillet som representerer synlige trekk om hvem vi er. Barn og unge kan ha mange sosiale identiteter, som at de er elever, venner og søsken. I forhold til sosiale medier mener Frønes (2013) at barn og unge kan skape sosiale identiteter på nett hvor de fremstiller den de ønsker å bli identifisert med.

Frantzen (2012) skriver at de fleste definisjoner av identitet har noe til felles, og det er at identitet utvikles i fellesskap med andre individer, i sosiale og kulturelle plan. Dessuten oppfattes individet som et erkjennende og reflekterende subjekt. Dette kan forklares ved å si at mennesket anser seg selv som unikt, og at vi reflekterer over vår individuelle eksistens i forhold til våre sosiale omgivelser. (Frantzen, 2012). Den kjente amerikanske filosofen og sosial- psykologen George Mead var opptatt av hvordan vi danner oss en oppfatning om oss selv (Imsen, 2005: 414). I forhold til dette la han særlig vekt på at vårt selvbilde blir formet av andre menneskers oppfatninger og reaksjoner på vår atferd (Imsen, 2005: 414).

2.3.2 Symbolsk interaksjonisme

Digital mobbing er en avvikende handling, og noe som ansees å ikke stå i overensstemmelse med samfunnets normer, ønsker, verdier og regler (Barnevakten, 2011). Innen sosiologisk teori, kan digital mobbing analyseres som avvikende atferd.

I følge Martinussen (1991) sanksjoneres avvik negativt fra det som blir sett på som «normalt». Avvik er derfor ifølge Martinussen (1991) en konflikt mellom individet og samfunnet. Hvem som defineres som avvikende varierer med tid og samfunnet individet befinner seg i, og hva som defineres som avvikende bestemmes av andre. Dette kan blant

annet oppstå som følge av konflikter og motsetninger til samfunnets verdier hos «eliten», mener Martinussen (1991). Resultatet kan blant annet bli at mennesket endrer atferd etter gjeldende normer i samfunnet, i håp om å ikke bli oppfattet som avvikende.

Barn og ungdom befinner seg i en livsfase hvor selve grunnlaget for hvilket syn vi har på oss selv blir satt (Martinussen, 1991). Meads (1976) speilingsteori forsøker å forklare nettopp hvordan vi utvikler en forståelse av oss selv, hvordan vi danner vårt selv bilde, ved hjelp av andres reaksjoner på vår atferd. Denne teorien blir kalt symbolsk interaksjonisme, hvor de erfaringer individet trekker av å speile seg selv i andres verbale og nonverbale tilbakemeldinger, bidrar til å danne et bilde av selvet (Mead, 1976).

Videre mente Mead (1976) at det innenfor teorien om symbolsk interaksjonisme kan skilles mellom et ubevisst selv og et bevisst selv. Når individet observerer andres reaksjoner for å danne et bilde av seg selv, er individet bevisst og objektivt. Det ubevisste selvet er derimot vanskeligere å fatte forståelse over, mente Mead (1976).

2.3.3 Sosial identitet og selv fremstilling på sosiale medier

Frantzen (2012) skriver om tre ulike nivåer som identitet vanligvis deles inn i. I likhet med Frønes (2013) nevnes sosial identitet som en av de tre nivåene. Sosial identitet beskrives her som den forståelsen individet har av seg selv i lys av sine relasjoner til andre mennesker, og hvordan disse menneskene oppfatter individet. Begrepet innebærer dessuten individets opplevelse av tilhørighet til andre. Det vil si måten individet finner likhetstrekk mellom seg selv og andre mennesker, og hvordan man uttrykker sin tilhørighet til disse menneskene. Opplevelsen av tilhørighet til andre er et grunnleggende behov, noe som spesielt gjelder for dem i tenårene. Vi er sosiale individer av natur, og søker ofte etter sosiale grupper som vi kan speile oss selv i. I forhold til ungdomsfasen er dette svært viktig. For at ungdom skal styrke sin sosiale identitet ønsker de ofte å være lik andre, og få bekreftelse fra gruppen de tilhører (Frantzen, 2012).

Som vi ser hos Frantzen (2012) og Frønes (2013) kan sosial identitet knyttes til hvordan individet selv ønsker å fremstå.

Når det gjelder prosessen hvor de unge konstruerer sin identitet gjennom sosiale medier foregår dette på ulike vis (Frantzen, 2012). Denne prosessen går ut på et regelmessig, komplekst samspill av eksplisitte og implisitte selv fremstillinger (Frantzen, 2012). Eksplisitte selv fremstillinger omfatter det konkrete bildet eller selv oppfatningen individet

danner av seg selv. Dette kan gjelde profilbildet vedkommende velger å bruke på Facebook, eller de private opplysningene man velger å offentliggjøre. De eksplisitte fremstillingene gjelder også for kommentarer og ytringer som offentliggjøres på sosiale medier som Facebook. På denne måten viser dagens ungdom hvordan de er som mennesker og hva de står for, til andre medlemmer av samme nettverk (Frantzen, 2012).

Når det gjelder implisitte selvframstillinger går dette ut på mye av det samme som eksplisitte selvframstillinger, men her foregår beskrivelsen av hvem man er på en mer indirekte måte. Denne typen selvframstillinger kan være bilder eller videoer ungdommen deler på Facebook, hvor en presenterer seg selv på en bestemt måte. Om man for eksempel legger ut et bilde fra en fotballkamp vil man på en indirekte måte presentere sin sporty og aktive side (Frantzen, 2012).

Erstad (2010) skriver om hvordan *selvdannelse* påvirker livet til dagens barn og unge. Han forklarer videre at moderne teknologi og nye medier bidrar til at ungdom bytter mellom ulike roller og identiteter for å finne sin plass i forhold til andre mennesker. Kort fortalt handler selvdannelse om den betydningsfulle plassen uformelle læringsplattformer (som mediene er en del av) har fått for dannelsesprosesser blant barn og ungdom (Erstad, 2010).

2.4 Dannelse og nye medier

I følge Frønes (2013) er danning oppnådd i samspill med andre via utvikling og læring. Danning skal bidra til refleksjon hos den enkelte og står derfor som en motsetning til tilpasning. Haugsbakk og Nordkvelle (2011) mener den teknologiske utviklingen har ført til at teknologien har blitt en del av «det nye dannelsesprosjektet» (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen, 2015:27). Medier har gått fra å være enveiskommuniserte til å bli komplekse kommunikasjonsenheter som innebærer større kontakt mellom mennesker enn tidligere. I tillegg til at individer i dag kan sees på som konsumenter av medier, har mediene også ført til en kultur hvor mennesket bidrar til å produsere i og med mediene (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen, 2015)

Løvlie (2003) mener at en slik utvikling har ført til en dannelse preget av uro. Individet, og kulturen individet befinner seg i, er ikke lenger stabilt og konstant ettersom mediene representerer gjentatt utvikling og ustabilitet. Løvlie (2003) mener derfor identitetsutviklingen hos de unge i dag skjer via de nye mediene, ettersom det er her barn og unge i større grad møtes enn tidligere.

2.5 Sosialisering

Frønes (2013) skriver at til tross for forskjellige teorier om hvordan barn utvikles, og svært mange forskningsprosjekter om barn og ungdom i ulike aldre, finnes det fremdeles ingen sammenhengende definisjon av sosialiseringbegrepet. Likevel finner man en definisjon av begrepet som dominerer mer enn andre. Dette går ut på at sosialisering handler om hvordan mennesker blir formet som borgere i ulike samfunn og kulturer (Frønes, 2013). Selv om sosialiseringprosessen foregår gjennom hele livsløpet for enkeltindividet, henvender begrepet sosialisering seg først og fremst til formingen av individet i barne- og ungdomsårene. I dag er de ulike kulturene, og samfunnets normer og verdier under stadig forandring. Selv om barn vokser opp i et og samme samfunn, kan sosialiseringen for dem foregå i ulike kulturer. Under sosialiseringprosessen blir mennesker formet til forskjellige individer. Når samfunnet endres og utvikler seg, forandres sosialiseringprosessen i takt med dette (Frønes, 2013).

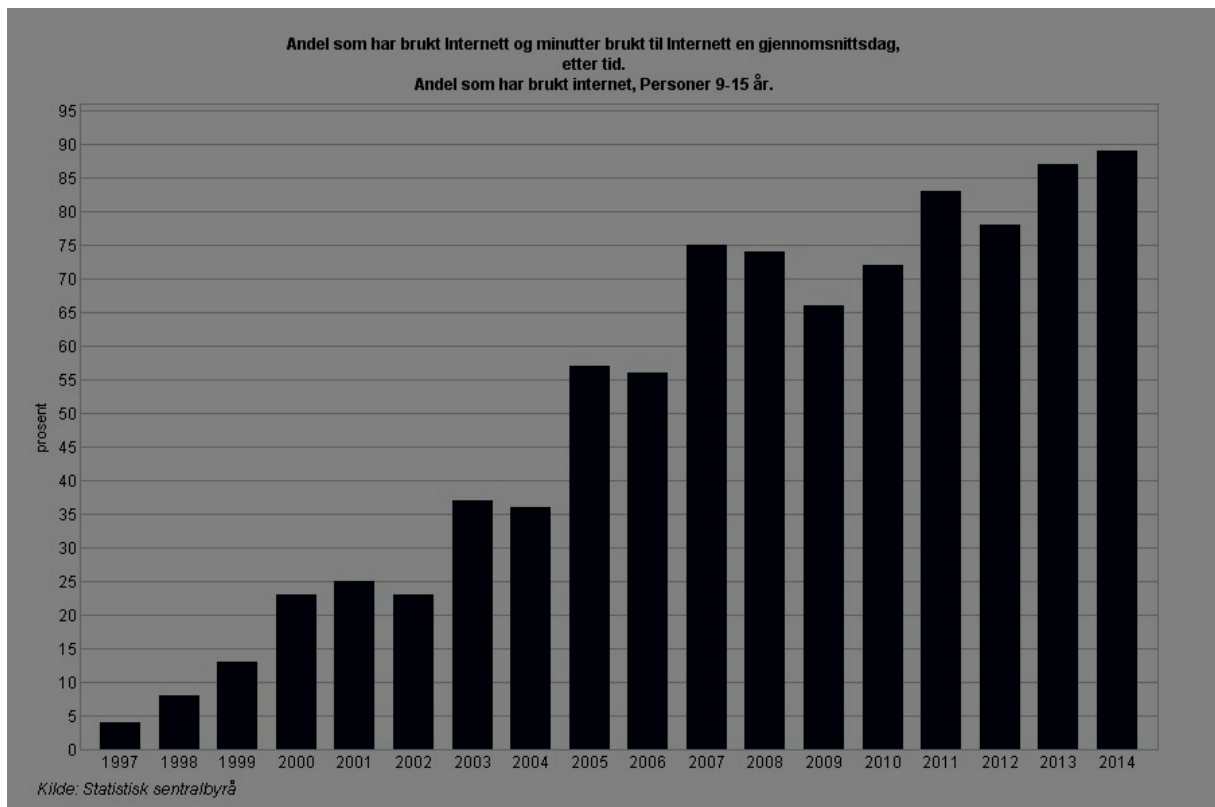
Sosialiseringbegrepet tar for seg både direkte og indirekte påvirkning av mennesket (Imsen, 2005). Formingen av barn skjer på ulike vis. Dette kan foregå direkte ved oppdragelse, og indirekte gjennom påvirkning utenfra som foreldrene ikke kan kontrollere. Imsen (2005) skriver videre at ingen foreldre har mulighet til å skjerme barna sine mot for eksempel medier og jevnaldrende. Sosialisering blir dessuten beskrevet som et omfattende begrep, og omfatter alle drifter som kan ha innvirkning på barnet (Imsen, 2005). Tidligere ble sosialisering sett på som en et ansvar for foreldre og utdanningssystemet (Aalberg & Elvestad, 2005). Aalberg & Elvestad (2005) hevder at i dagens moderne samfunn spiller massemedier en viktig rolle for sosialiseringen av individet.

Imsen (2005) setter fokus på sosialisering som er «erkjent», eller «ikke erkjent» for den som blir utsatt for dette. Dette tar for seg barn som ikke er klar over at de blir utsatt for påvirkning fra andre, og som ikke er i stand til å tenke kritisk slik flest voksne kan. Skolen regnes som sosialiseringarena hvor den tilsiktede sosialiseringen foregår, mens ungdomsidoler, eller presset om å gjøre som «alle andre gjør» går under den utilsiktede sosialiseringen. Imsen (2005) nevner familien som den viktigste arenaen for sosialisering av barnet, hvor dette i de fleste tilfeller både er tilsiktet og målrettet. Noen ganger fungerer ikke dette helt slik, og foreldre av ulike årsaker viderefører holdninger eller væremåter til sine barn, uten å egentlig ha en intensjon om det. Dette kan forekomme både tilsiktet eller utilsiktet hos barnet, avhengig av faktorer som alder og selvstendigheten hos den unge.

Med bakgrunn i dette kan en si at ulike former for sosialisering også kan foregå i hjemmet. Videre hevder Imsen (2005) at det har skjedd store endringer med ansvaret for sosialisering. Institusjoner som barnehage og skole spiller en større rolle som sosialiseringsarenaer, noe som også er gjeldende for massemedier og jevnaldrende. Barn er under stadig påvirkning fra impulser som er ukontrollerbare, noe som for mange skjer ubevisst. Dette kan føre til en oppdragelse med svakere sammenheng, og konsekvensene av dette kan være forskjellig for ulike grupper i samfunnet. Familien har med tiden fått en mindre rolle i forhold til sosialiseringen, noe som blir benyttet til å argumentere for stadig mer uro i skolen, og økte utfordringer blant ungdom (Imsen, 2005).

2.6 Bruk av internett og sosiale medier i dag

Internett blir nødvendigvis ikke kun benyttet som et sted for å ta til seg informasjon, men også for å skape relasjon til andre (Staksrud, 2013). I løpet av de siste 10 årene har vi skapt relasjoner på internett, gjennom noe de aller fleste av oss er godt kjent med, nemlig sosiale medier. Den daglige bruken av internett blant den norske befolkningen er i stadig økning (Statistisk sentralbyrå, 2014). Mens det i 2013 kom frem at 85 prosent benyttet seg av internett daglig, økte tallet til 88 prosent i 2014. Blant aldersgruppen 9-15 år har det vært en stor økning i bruk av internett de siste årene, hvor det i 2014 var det 89 prosent som hadde brukt nettet (figur 1) (Statistisk sentralbyrå, 2014).

(Figur 1: andel som har brukt internett, personer 9-15).

Man kan definere sosiale medier som ulike kanaler for elektronisk kommunikasjon. Brukere av sosiale medier kan være medlemmer av ulike nettbaserte miljøer for å dele personlig informasjon, tanker og ideer, bilder og annet innhold. Tradisjonelt sett har man betraktet medier som noe vi får noe av. I dag kan brukere selv gi og dele i de ulike mediene. Det finnes utallige måter å forme og utvikle de sosiale mediene på. Dette skjer med muligheten til å være «online» gjennom døgnet sine tjuefire timer. Ved hjelp av en «klikk» kan man for eksempel dele sine siste kjøp med familie og venner, og kanskje til og med fremmede fra resten av verden (Staksrud, 2013).

Bruken av sosiale medier er i dag populært som aldri før. Derfor er det viktig å påpeke at for eksempel Facebook kom i 2004, og Instagram i 2010. De nevnte tjenestene, sammen med YouTube og Twitter er en viktig del av hverdagen til barn, unge og voksne i dag. Her kan man kommunisere med andre, dele sine tanker, følelser, bilder, videoer og mye mer. Våre liv er i fokus i disse tjenestene, mennesker i dagens moderne samfunn liker å være med på det som skjer. Barn i Norge er blant de mest aktive på nettet (Staksrud, 2013).

Senter for IKT i utdanningen (2011) skriver at fem av ti barn er omtrent tre år gamle eller yngre når de tar i bruk datamaskin for første gang. Dette vil faktisk si at når de samme barna begynner på skolen som 5-6-åringer, har de allerede flere år (nesten like mange som

de har levd) med internetterfaring (Staksrud, 2013). Dette betyr ikke nødvendigvis at de kan mer enn voksne. Barna kan helt andre ting enn de voksne da de har en annen måte å bruke nettet på. Når dagens foreldre blir spurt om hvordan de benytter seg av nettet, vil svarene til mange inneholde bruk av for eksempel nettbank, nettaviser, Finn.no og Facebook (Staksrud, 2013).

Hvis man tar en titt på bruken av nettet blant barn og unge, vil en oppdage at de ofte befinner seg på helt andre planer enn de voksne. Bruk av for eksempel chattetjenester, titting på ulike profiler i sosiale medier, og å sende meldinger til venner gjennom nettet er noe 70 % av norske barn i alderen 9 til 16 år har til felles (Staksrud, 2013).

Ulvund (2014) skriver at sosiale medier er en naturlig del av hverdagen for dagens ungdom, mellom 80 og 90 prosent av unge i aldersgruppen 13-16 år har benyttet seg av for eksempel Instagram og ulike blogger i løpet av de siste syv dagene. Behovet for annerkjennelse er stort blant de unge, dette gjelder spesielt på sosiale medier. På samme måte som de voksne gjerne deler samme interesser og verdier med mennesker som de har en vennerelasjon til, har barn og unge de samme behovene når de skal få nye venner. Selv om vennskap på digital arenaer virker til å være en overfladisk måte å bli kjent med nye mennesker på, viser det seg at spesielt de unge synes det er enklere å åpne seg, og sette ord på sine personlige tanker på internett. Dette er en sjanse mange ungdommer tar, til tross for at faren for å bli utsatt for digital mobbing eller å få slemme kommentarer er svært stor. De mest vanlige tilbakemeldingene er allikevel sympatiske, noe som gjør dagliglivet lettere for den unge. Vennskap som skapes på nettet er spesielt nyttige for de sjenerte tenåringene, da det naturlig nok er enklere å forholde seg til sine jevnaldrende og kommunisere via sosiale medier sammenlignet med det det virkelige liv. En stor andel av kommunikasjonen skjer gjennom smarttelefoner eller nettbrett (Ulvund, 2014).

2.7 Et kritisk blikk på sosiale medier

Det finnes mange fordeler ved sosiale medier, og disse kan bidra med å gjøre det sosiale livet hos barn og unge enklere (Ulvund, 2014). Sosiale medier kan legge til rette for kommunikasjon, bygging av sosiale relasjoner og utveksling av informasjon mellom mennesker (Bjørkeng, 2011). Dagens unge bruker medier for å få en oversikt over hva som hender i verden, være i kommunikasjon med andre, og til å få erfaringer og kunnskap (Frantzen, 2012). Samtidig er det ingen tvil om at overdreven bruk av mediene kan være svært skadelig (Ulvund, 2014).

Haugseth (2013) setter fokus på de inkluderende egenskapene ved ulike sosiale medier, samtidig som det pekes på ulempene ved disse i form av mobbing og ekstrem narsissisme. Med muligheten til å lage falske profiler eller blogger i andres navn, eller ungdoms misbruk av chattetjenester til å mobbe andre er muligheten til å komme inn på andre menneskers privatliv og trakassering av dem i dag større enn noen gang. Skillene mellom populære og mindre populære mennesker er svært synlige med en god dose hjelp fra «like»-knappen og det offentlig synlige tallet for «digitale venner» en har. Dette medfører en rekke ulemper for de som tidligere «kun» var utsatt for mobbing i det virkelige liv, da det kan ramme dem i egne hjem og privatliv gjennom en pc-skjerm eller smarttelefon (Haugseth, 2013).

Enjolras et al. (2013) skriver at den enorme veksten av internett og tilgangen til dette gjennom dagens smarttelefoner, Ipad, og datamaskiner har gitt vanlige mennesker muligheten til deltakelse i produksjon og spredning av nyheter. Dette var tidligere kun forbeholdt de profesjonelle i for eksempel TV og radio. En kan stille seg spørrende til hvor positiv dette faktisk er, og hvordan utviklingen vil være. Det er åpenbart at muligheten til deltakelse for flere mennesker styrker demokratiet, men det er også grunn til å bekymre seg da deltakelsen kan bli sterkt påvirket av dårlig nettvett, usaklighet og fornærmelser. Det er dessuten grunn til å vise skepsis til at debatter vil deles opp i mindre samtaler gjennom private kanaler og lukkede rom på nettet (Enjolras et al., 2013).

Våre relasjoner på nett, og måten vi kommuniserer med hverandre på gjennom digitale arenaer kan ha en mindre sensitiv tone enn ved ansikt til ansikt-kommunikasjon. Dette fører til at kommunikasjonen har en mer fiendtlig tone og føles mindre intimt. Mangelen på fysisk nærhet vil også ha en negativ betydning for bygging av vennskap på nettet. Det kan bety at misforståelser, diskusjoner og medfølelse for hverandre vil i større grad påvirke kommunikasjonen (Enjolras et al., 2013).

Samnøen (2014) skriver at dårlige IKT-holdninger, og uetisk bruk av nettet ofte fører til uønskede og problematiske situasjoner på nettet for barn og unge. For selv om en har ferdigheter til å bruke internett på utallige måter, kan en ukritisk bruk av nettet føre til mange utfordringer i netthverdagen hos de unge (Samnøen, 2014). Samnøen (2014) viser til undersøkelser som forteller at barn og unge i Norge er blant de som bruker nettet mest, sammenlignet med barn fra andre land, i tillegg til at de har større tendens til å bli såret over ting som skjer nettet. En av årsakene til dette er privat nettbruk, og den enorme

internettilgangen norske barn og unge har på egne smarttelefoner og PC-er. I følge Samnøen (2014) er tidlig på fokus på utvikling av digitale ferdigheter med på å minske uønsket atferd på nettet, noe som betyr at de voksne må ha den nødvendige kompetansen for å fungere som gode veiledere for barna.

2.8 Hva er mobbing?

Hva en anser som mobbing, og hva som er en uskyldig måte erte andre på varierer ofte, og det spørs hvem man spør. Innenfor forskning er det og uenighet om hvordan en skal definere mobbing. Moen (2014) sin definisjon på mobbing lyder slikt:

«Med mobbing eller plaging forstås vi psykisk og/eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager(e), og episodene gjentas over tid» (Moen, 2014:16).

Staksrud (2013) mener at en ikke nødvendigvis trenger å definere mobbing med at det er ubalanse i maktforholdet mellom den som mobber og den som blir mobbet. Bakgrunnen for dette er definisjonen av et historisk nytt fenomen som digital mobbing kan kategoriseres inn i. Barn er sammensatte individer med ulike sider. Man kan ikke nødvendigvis regne noen som «mobber» eller «mobbeoffer», da de faktisk kan bytte mellom disse rollene. Noen barn kan være i stand til å forsvare seg selv, selv når mobbingen finner sted på digitale medier. Det er og en mulighet for at opplevelsen av mobbing for offeret kommer som en konsekvens av provokasjon fra den som blir mobbet. Dette regnes fremdeles som mobbing, og kan ha like alvorlig innvirkning på offeret fysisk og psykisk (Staksrud, 2013).

Videre fremstiller Staksrud (2013) i sin definisjon av mobbing at dette er noe repeterende. Man kan derfor ikke regne enkeltepisoder (selv om en også må ta disse på alvor) som mobbing. Et annet viktig poeng er at mobbebegrepet inkluderer det man kan kalle «sosial isolasjon». Om barnet føler seg isolert fordi det ikke får lov til å delta i sosiale settinger, vil han eller hun føle mobbingsfølelsen, da virkningene av dette oppleves like alvorlige som den fysiske formen for mobbing. Her er det svært viktig å merke seg at det kun er barnet som kan bestemme hva som oppleves som mobbing. Skadevirkningene mobbeofre ofte føler kommer nettopp av denne opplevelsen (Staksrud, 2013).

Roland (1997) skriver i boka «*Mobbing: håndbok til foreldre*» om tre ulike kategorier mobbing kan deles inn i. De tre formene er å bli utestengt fra ulike sosiale settinger, erting

med formål å krenke offeret, og fysisk mobbing. Sistnevnte blir ofte regnet som den groveste formen, og kan beskrives blant annet med lettere slag mot kroppen, kvelningsforsøk og harde spark (Roland, 1997). Ulvund (2014) deler i likhet med Roland mobbing i ulike kategorier, betegnet som direkte og indirekte mobbing. Direkte mobbing blir beskrevet som angrep utført på fysiske eller verbale måter. Indirekte mobbing er når mobbeofferet blir utestengt fra sosiale situasjoner. Den vanligste måten å mobbe på blant tenåringer er å bruke stygge kallenavn, og sosial utestenging. Sistnevnte er spesielt sårende for mobbeofferet da sosial trivsel er en av de viktigste faktorene i ungdommers liv. Barn og unge som blir utsatt for mobbing føler seg i liten grad akseptert av sine jevnaldrende, noe som fører til at de ofte har dårlig selvbilde.

Selv om mange forbinder mobbeofferet med et spesielt ytre, blir dette regnet som en myte. Mobbing kan ramme alle, uansett utseende. Sjenerte og sårbare tenåringer kan bli rammet i like stor grad som de populære ungdommene. Om man har opplevd mobbing i tidlig alder, øker dessverre sjansene for at dette også vil skje når barnet blir eldre (Ulvund, 2014).

2.9 Hva er digital mobbing?

For å forstå digital mobbing kan man sammenligne dette med den «vanlige» formen for mobbing (Staksrud, 2013). Barnevakten (2012) beskriver digital mobbing som mobbing utført på digitale arenaer, eller spredningen av mobbing gjennom sosiale medier. Digital mobbing skiller seg ut på flere måter fra den tradisjonelle formen for mobbing (Barnevakten, 2012). Det er enkeltpersoner eller større grupper som står bak disse personlige angrepene, gjennom for eksempel private meldinger på Facebook (Samnøen, 2014). Dette foregår som repeterende episoder og har som intensjon å skade offeret. Det finnes mange eksempler på hvor digital mobbing kan foregå. Trakassering, baksnakking, identitetsstjeling og hets er noen av overgrepene som kan foregå på for eksempel chatterom, internettsider, SMS og MMS (Samnøen, 2014).

Staksrud (2013) skriver at man ikke behøver å gi en klar definisjon på digital mobbing, avhengig av teknologiske rammer. All trakassering som finner sted gjennom ulike sosiale medier og digitale verktøy blir regnet som digital mobbing. I likhet med Samnøen (2014) skriver Staksrud (2013) at et sentralt poeng i den enkle definisjonen av digital mobbing er at dette er noe repeterende. Barnevakten (2012) er også opptatt av å skille mellom enkelthendelser og uønsket atferd som finner sted gjennom en lengre periode. Det betyr at negative engangsopplevelser på nett i de fleste tilfeller ikke blir regnet som mobbing. En

stor ulempe i denne sammenhengen er at mobil og internett er medier som kan føre til at enkeltepisoder med tid utvikler seg til regelmessig uthenging og mobbing. Grunnen til dette er at sosiale medier har svært mange brukere. Det store publikumet kan bety en langvarig effekt av den ene negative handlingen (Barnevakten, 2012).

Gjennom forskning og menneskelige erfaringer viser det seg at digital mobbing har noen særtrekk som skiller seg ut fra andre former for mobbing (Staksrud, 2013). Et av de viktigste trekkene ved digital mobbing er at offeret ikke klarer å unngå dette. I motsetning til den tradisjonelle formen for mobbing, hvor man slipper å ha kontakt med mobberne i sitt eget hjem, blir offeret ofte nødt til å leve med trakasseringen til alle døgnets timer, og overalt hvor det befinner seg. For selv om mobberne ikke er til stedet fysisk, kan de trakassere offeret via for eksempel Facebook, Instagram og SMS. Det er så å si umulig å gjemme seg da det digitale livet og mobberne forfølger offeret overalt, og gjør alle steder utrygge (Staksrud, 2013).

Samnøen (2014) fremhever betydningen av fysiske faktorer, som mange forbinder med den tradisjonelle formen for mobbing. Maktbalansen i digital mobbing får en annen betydning, da de fysiske ulikhetene mellom barna/ungdommene ikke spiller en rolle. I digital mobbing ligger den største makten hos de som har bedre teknologiske ferdigheter, eller som lykkes i å skjule sin identitet (Samnøen, 2014). Videre kommer det frem at skyldfølelse, eller empati fra mobberens side finnes i mindre grad når digital mobbing foregår. I tilfeller hvor mobbing finner sted ansikt til ansikt har mobberen mulighet til å se reaksjonen hos offeret. Dette vil i de fleste tilfeller ikke gjelde mobbing på nett, da det er vanligst at det forekommer når partene er fysisk atskilte fra hverandre. På denne måten kan mobberen oppleve situasjonen som mer uskyldig, og vise en mindre grad av empati, noe som igjen kan føre til at mobbingen fortsetter i en lengre periode enn det ellers ville blitt gjort, eller bli til en forsterkning på den uønskede atferden. En annen utfordring ved digital mobbing er at de som står bak, eller som er med på å medvirke til mobbingen ikke alltid betrakter egne handlinger som mobbing. I noen tilfeller er det heller ingen direkte ønske om å skade offeret på denne måten (Samnøen, 2014).

Moen (2014) refererer til Ken Rigby som viser til forskjellen mellom ondskapsfull og ikke-ondskapsfull mobbing. For å kunne sette en stopper for mobbingen er det viktig å være klar over skillet mellom disse. Den ikke-ondskapsfulle mobbingen kan finne sted av ulike grunner. Tankeløshet er en av disse. Den tankeløse mobbingen har ikke som intensjon å

skade offeret. Barn som står bak denne typen mobbing er ikke klar over konsekvenser av egne handlinger, og hvilke skader den uskyldige ertingen kan gjøre på offeret (Moen, 2014). Dette kan for eksempel forekomme ved at man deler et «uheldig» bilde av en klassekamerat på Instagram, men med ingen intensjon om å sette den andre i et dårlig lys, eller såre vedkommende. Når bildet først blir offentliggjort på nettet, og «alle» har tilgang til å se og kommentere dette, kan det være svært sårende for den som ender som «offeret» (Samnøen, 2014).

2.9.2 Spesielle trekk ved digital mobbing

Et viktig trekk ved digital mobbing er at «*audiovisuelt materiale kan brukes som en del av mobbingen*» (Staksrud, 2013: 45). Det vil si at mobbingen ikke kun foregår i det virkelige liv eller i tekstform, hvor innholdet trakasserer offeret med uanstendig ordbruk. Gjennom bruk av audiovisuelt innhold bruker mobberne bilder og ulike lyd. Bildene kan være av mobbeofferet, i mange tilfeller tatt i uheldige og/eller uønskede settinger (bilder tatt etter en gymsstime i garderoben, bilder hvor mobbeofferet ikke ser bra ut osv.). Annet materialet som film og musikk blir og brukt som en mobbemetode, nettopp for å skremme offeret (Staksrud, 2013). I mange tilfeller blir bilder og videoer manipulert, hvor for eksempel fotografier av mobbeofferets fjes blir plassert i pornografiske videoer. Manipuleringen av denne typen filmer har som hensikt å få offeret til å se naken ut, få det til å se ut han/hun har sex med noen, og lignende. Når manipulering av video og bilder finner sted vil det være ekstra utfordrende og flaut for den som blir mobbet å be de voksne om hjelp, da en blir nødt til å vise frem bildene/videoen for å forklare hendelsen. Dette gjelder særlig i de tilfeller hvor den unge har delt bilder av seg selv i en spesiell sammenheng, for så å få trusler om å få spredd disse rundt på nettet. Å be den voksne om hjelp blir svært vanskelig, da man «har vært med på dette selv» (Staksrud, 2013).

Et annet spesielt trekk ved digital mobbing som skiller det fra den tradisjonelle formen for mobbing er at mobbingene enklere kan bevises (Staksrud, 2013). Grunnen til dette er at digital mobbing skjer gjennom nettet eller mobiltelefon. Hva som ble sagt, hvem som sa det og hva som ble svart tilbake er det enklere å finne ut av da beviset ofte ligger i form av private meldinger på nettet eller SMS/MMS som mobbeofferet har mottatt. Det er derfor viktig å oppfordre barn og unge til å ta vare på mobbematerialet om de blir utsatt for dette via internett og mobiltelefon. Dette er et råd som også bør gis ved andre typer

trakasserende hendelser på nettet, og bør være noe barna lærer fra tidlig alder for å gjøre bruken av internett tryggere (Staksrud, 2013).

2.9.3 Ulike former for digital mobbing

Som vi har vært inne på tidligere, blir bilder, tekster og videoer spredd svært raskt på nettet (Barnevakten, 2012). På denne måten får mobbingen mange vitner, og dermed enda vanskeligere for den som blir uthengt å fjerne materialet. Dessuten kan mobberen utføre mobbingen uansett tid og sted. Med den store tilgangen til internett kan barn og unge henge ut andre når det passer dem, ofte anonymt eller under falsk identitet. For mobbeofferet er det her umulig å forsvare seg, da man verken kan gjøre noe fysisk, eller i form av å skrive tilbake, og man er ofte ikke klar over hvem som står bak mobbingen (Barnevakten, 2012).

Digital mobbing kan utføres på mange måter av den som ønsker å såre en bestemt person (Barnevakten, 2012). Publikasjon av bilder og videoer som er sårende for den som er avbildet er en godt brukt mobbemetode for å utsette offeret for uønsket oppmerksomhet fra andre som også får tilgang til bildene. Konkurranser på sosiale medier, hvor barn og unge kan avgi stemme (gjerne med «likes» -knappen) for å rangere hverandre etter utseende, kan utvikle seg til å bli en indirekte form for mobbing. Dette rammer ofte de som kommer dårligst ut av avstemningene. Avstemningskonkurranser med titler som «stem på den fineste jenta på skolen», eller «styggest i klassen», kan være en bevisst form for å såre en bestemt person fra mobberens side, da vedkommende har et ønske om å såre, eller vet at offeret vil komme dårligst ut av avstemningen (Barnevakten, 2012).

Christian Meyer i www.slettmeget.no sier til Dagbladet at de ofte får henvendelser fra barn og unge om grupper på ulike sosiale medier, hvor en for eksempel kan stemme på «den deiligste fra 94-kullet». Han sier at de, i «Slett meg», har hatt mange henvendelser om personer som legger ut drøye, på grensa til pornografiske bilder av venner og bekjente (Skjetne, 2009).

Barnevakten (2012) skriver at digital mobbing, i likhet med den tradisjonelle formen for mobbing, blir delt inn i tre hovedkategorier. Den første kategorien, kalt «direkte angrep», skjer ved at mobberen utfører angrepet direkte mot offeret. Angrepet som utføres direkte mot offeret forekommer ofte med stygge meldinger sendt via nett og mobil. Disse meldingene innehar truende, krenkende eller sjikanerende innhold, og sendes direkte til

mobbeofferet gjennom for eksempel SMS, MMS, ulike kommentarfelt eller blogger. I svært mange tilfeller er språket som blir brukt ekstremt grovt, noe som sjokkerer foresatte og lærere når de finner ut av dette.

«Jævla stygge jente (...). Forresten, lær deg å prate, du prater som en baby. Jævla inntrakasserte kuksuger, gå og dø» (Barnevakten, 2012: 153).

Dette sitatet er hentet fra boka «*Gode råd om barn, ungdom og medier*» av Barnevakten, og er et godt eksempel på direkte angrep på offeret. Gutten som sendte denne SMS 'en til en klassevenninne er kun 12 år (Barnevakten, 2012).

Direkte angrep kan også være hatforum opprettet for å sjikanere enkeltpersoner, eller en større gruppe mennesker (Barnevakten, 2012).

Indirekte angrep finner sted når mobberen utfører mobbingen ved hjelp av andre. De som bidrar med til mobbing her gjør dette enten bevisst eller ubevisst. Med ubevisst menes det at de er vitner/observerer mobbingen (uten å gjøre noe for å stoppe det). Denne formen for mobbing er svært vanlig i sosiale medier. Trakasserende/slemme kommentarer blir i løpet av kort tid lest av mange medlemmer, som igjen kan ta del i mobbingen ved å skrive støttende kommentarer til mobberen, eller «like» vedkommende sitt utsagn. Ved indirekte angrep kan mobbingen og utføres ved spredningen av rykter om offeret, via nett og mobil (Barnevakten, 2012).

Isolering av enkeltpersoner fra det sosiale liv er en annen form for indirekte angrep (Barnevakten, 2012). Det er vanlig å anta at denne formen for mobbing er spesielt vanlig blant jenter (Forebygging u. å.). Ett eksempel på dette er at en jentegjeng velger å blokkere en klassevenninne fra sine profiler på sosiale medier som Facebook og Instagram (Barnevakten, 2012). Erikstad (2013) skriver at den meste vanlige formen for nettmobbing er å få tilsendt stygge meldinger, og at trakasserende tekster om offeret blir offentliggjort på nettet.

Barnevakten (2012) nevner identitetstyveri som den tredje formen for mobbing. Her blir identiteten til offeret stjålet, i form av at mobberen utgir seg for å være personen man har som hensikt å skade. Oppretting av en falsk profil, hjemmeside eller blogg i offerets navn er eksempler på identitetstyveri. Identitetstyveri kan også forekomme når mobberen har tilgang til påloggingsinformasjon hos mobbeofferet. Her kan vedkommende legge ut bilder som provoserer andre, og som eieren av profilen naturligvis får skylden får. Å skrive

støtende statuser/kommentarer på profileierens vegne blir og regnet som identitetstyveri (Barnevakten, 2012). Et eksempel på dette er noe mange av Facebook sine medlemmer er godt kjent med, nemlig «Face raping». Dette begrepet forklarer identitetstyveri svært godt, og finner sted når innehaveren av en Facebook-profil glemmer å logge seg av, og andre får tilgang til profilen (Barnevakten, 2012).

2.9.4 A-sosiale medier

Sosiale medier er nødvendigvis ikke sosiale for alle, spesielt ikke i de tilfeller hvor man aldri mottar noen venneforespørsler, meldinger eller invitasjoner (Staksrud, 2013). *Sosial ekskludering* er en metode som ofte kombineres med det digitale livet som en mobbemetode i dag. Dette gjelder spesielt i de tilfeller hvor en gruppe mennesker oppretter lukkede grupper på sosiale medier, hvor innholdet er privat for medlemmene. Det er dessverre ikke ekskluderingen fra denne typen grupper som er verst, hvor den unge utestenges fra morsomme aktiviteter og diskusjoner med sine jevnaldrende. Det er ekstra ille når det opprettes lukkede grupper for at en gruppe mennesker skal baksnakke en viss person, som selvfølgelig ikke er en del av gruppa. «Gruppa for de som skulle ønske at Petter kunne gå og henge seg og aldri vise trynet sitt på skolen igjen». Dette er mobbing/trakassering mot Petter, samtidig som han blir sosialt utelatt fra fellesskapet (Staksrud, 2013).

Digital mobbing kan være meget synlig, i den grad at flere ungdomsgrupper enn de som går på mobbeofferets skole (eller som bor langt unna hjemstedet) kjenner til den. Opplevelsen av at venner og venners venner deler dine bildedeling, Facebook-statuser med fremmede, eller stygge kommentarer fra mennesker man ikke kjenner på en personlig blogg kan være svært vondt for den som blir utsatt for dette. Dette er også noe som kan spre seg raskt, og noe mange mennesker kan få tilgang til (Staksrud, 2013).

Dette sitatet er hentet fra boka til Staksrud (2013) hvor mor (46) sier dette om datter (13).

«En venninne som la ut på nettsky (som er åpent for alle) at hun hatet henne og at alle andre burde gjøre det» (Staksrud, 2013: 51).

Sosial isolasjon som mobbingsmetode er i ferd med å utvikle seg til å bli svært synlig på nettet. Eksempler på dette er at «alle» kan se hvor mange (eller hvor få) venner man har, eller hvor mange som har likt din siste bildedeling på Facebook (Staksrud, 2013). Ulvund (2014) skriver om spenningen som setter inn hos ungdom, etter at de for eksempel har delt

et bilde, eller en annen morsom oppdatering på sosiale medier. Denne spenningen knytter seg ofte til antall «likes» delingen vil få (Ulvund, 2014). Det kan oppleves som et stort nederlag når ingen «liker» publikasjonene man legger ut på sosiale medier. Dette kan bli til et sosialt nederlag som jevnaldrende ofte legger godt merke til, noe som ikke alltid er synlig for de voksne (Staksrud, 2014).

2.9.5 Anonym på nett

Digital mobbing gjør det enklere for mobberen å være anonym (Staksrud, 2013). Man kan for eksempel ved noen enkle tastetrykk gjøre sitt mobilnummer «skjult» for den som mottar samtalen. Anonymitet på sosiale medier er minst like enkelt, og noe mange mobbere benytter seg av (Staksrud, 2013). Aalen (2013) skriver at muligheten til å være anonym på nett fører ofte til at man ikke føler et like stort ansvar for sine handlinger, som det ellers ville blitt gjort.

Oppretting av falske profiler på sosiale nettverk er en godt brukt metode for å trakassere andre på nett. Å ta over andres profil på ulike sosiale medier, på Facebook kalt «face rape», er en annen måte å mobbe andre på. Her tar mobberen over offerets profil for å bruke den til å mobbe andre. Passordet blir i disse tilfeller byttet, slik at den egentlige eiere av profilen stenges ute (Staksrud, 2013).

Anonym mobbing på nettet kan ha en innvirkning på både mobber og mobbeoffer. Belastningen er naturligvis svært stor for den som blir trakassert på nett, da man ikke er klar over hvem som står bak. Det gjør det svært vanskelig for mobbeofferet å stole på noen, da det mest sannsynlig er noen i skolen eller nærmiljøet som utfører mobbingen (Staksrud, 2013). Staksrud (2013) refererer til forskning som viser at mange barn og unge ikke er klar over hvem som mobber dem på nett. Gjennom ulike undersøkelser har det dessuten vist seg at følelsen av hjelpeløshet, redsel og sinne øker betraktelig om man blir utsatt for digital mobbing av anonyme mennesker (Staksrud, 2013).

Rasmussen (2014) henviser til det populære nettstedet Ask.fm, som for en stund tilbake fikk mye oppmerksomhet i media på grunn av avsløring av den grove mobbingen som foregikk blant de unge medlemmene. På dette nettstedet har brukerne mulighet til å stille hverandre spørsmål, og gi hverandre svar helt anonymt. Rasmussen (2014) refererer til en rapport utført av UngOrg på oppdrag av Medietilsynet, hvor 25 ungdommer i aldersgruppen 13-16 år deltok. Resultatene peker på at grov hets og mobbing foregår på

nettstedet. I rapporten oppgir ungdommene at anonymitet på nett ofte fører til en frekkere tone mellom mennesker. Nettstedet har ofte blitt kritisert for den digitale mobbingen som foregår der, og på grunn av upassende innhold (Rasmussen, 2014). På nettsiden legges det fokus på at brukerne kan kommunisere med andre helt anonymt, men viser også til at om trakassering pågår blir dette regnet som lovbrudd i forhold til deres brukervilkår, og at i nødvendige tilfeller kan personinformasjon deles med politiet (Ask.fm, 2015).

Thomassen (2013) skriver om den grove hetsen som pågår blant elever på flere skoler i Bergen, gjennom Ask.fm. Foreldrene har blitt advart mot dette, og har fått beskjed fra skolene om å følge nøye med på barnas bruk av nettstedet (Thomassen, 2013). TV2 har også skrevet om den voksende populariteten av nettstedet blant norske barn, og viser til flere tilfeller i utlandet, hvor barn har tatt selvmord som følge av den digitale mobbingen de har blitt utsatt for på Ask.fm (Gjerstad, 2013).

Når det gjelder de individer som mobber andre via digitale arenaer, viser det seg at trakasseringen blir enda grovere, enn det ellers ville ha vært (Staksrud, 2013). Forskere antar også at mennesker som vanligvis ikke hadde vært i stand til å mobbe andre (ved tradisjonell mobbing), velger ofte å mobbe anonymt på internett. En anonym identitet fører til at man går over de naturlige grensene for anstendig væremåte på nett (Staksrud, 2013).

Haugseth (2013) trekker frem dilemmaet om inkludering i forhold til anonymitet, og ulempene dette fører med seg. Muligheten til å opptre anonymt på nett kan innebære flere fordeler, sett i samfunnets perspektiv. Først og fremst vil anonymitet skjerme avsenderen for sjikaner og trakassering, dette gjelder spesielt i nettdebatter om tema som er følsomme for mange. Med et fravær av muligheten til å være anonym ville bidragsytere med betydningsfulle stemmer og argumenter kanskje aldri deltatt i den offentlige debatt, da de av ulike grunner ville fryktet å bli avslørt. Haugseth (2013) peker videre på viktigheten av anonymitet når mennesker ønsker å diskutere sårbare tema som de ellers ikke ville deltatt i med full identitet på nettet. Man kan eksempelvis nevne en lærer som ønsker å diskutere det sosiale miljøet blant lærerne i sin skole, uten å avsløre sine identitet, når personlige tanker som ikke nødvendigvis står i tråd med «riktige» holdninger for læreryrket skal frem. Anonymitet i dette tilfellet kan fungere beskyttende mot eventuelle sosiale sanksjoner. Det er dessuten viktig å nevne at anonymitet hindrer andre i å opprette en personlig profil av mennesker, ut fra ulike utsagn og meninger som de har delt på internett (Haugseth, 2013).

2.9.6 Fra spøk til alvor

Staksrud (2014) peker på digital mobbing som et resultat av sosial eksperimentering, og konflikter som i utgangspunktet som ikke er store, men som utvikler seg til å bli det på grunn av «drittsslenging» mellom partene.

Det kan være fristende for noen å gjøre narr av en venn som deler om sin kjærlighetssorg på Instagram, eller å skrive stygge (anonyme) kommentarer til en tilsynelatende populær jente på hennes blogg (Staksrud, 2014). I tilfeller som dette kan avstanden mellom det som i utgangspunktet var ment som spøk, til det oppleves som mobbing hos mottakeren være kortere enn man hadde tenkt seg. De som står bak trakasserende meldinger og kommentarer på nett er i de fleste tilfeller klar over hvor sårende det kan være for mottakeren. Det er nettopp derfor de gjør dette, for å teste grensene og oppleve noe de synes er gøy, og kanskje litt på «kanten» (Staksrud, 2014).

Moen (2014) peker på forskjellen mellom uskyldig erting og mobbing, og tar i bruk begrepet «håning» om når den uskyldige ertingen misbrukes, og ender opp med å såre noen. For de ikke-involverte er det vanskelig å se forskjell mellom erting og håning, og den som håner andre vil ofte forsvare sin oppførsel med at det «ikke var vondt ment», og at det kun dreier seg om å være morsom. Med bakgrunn i dette viser Moen (2014) videre til noen kjennetegn ved erting og håning, som kan gjøre det enklere å skille mellom disse begrepene.

Når uskyldig erting pågår, vil de involverte parter ha mulighet til å bytte mellom disse rollene. Dette står i motsetning til håning, hvor maktbalansen i forholdet er ujevn og det finnes en klar offerrolle i bildet (Moen, 2014). Erting går heller ikke så langt at det krenker den som «tåler» spøken. Håning har faktisk som formål å såre/ skade offeret med slemme utsagn og latterliggjøring. Erting vil dessuten stoppe når den som opplever det blir lei seg eller såret, til forskjell fra håning som fortsetter når, eller til tross for at offeret viser følelser i form av tristhet eller sinne (Moen, 2014).

2.10 Mulige konsekvenser av digital mobbing

Synet på mobbing har ikke alltid vært slik vi kjenner til det i dag (Vatn et al., 2007).

Tidligere ble dette fenomenet sett på som uunngåelig i barne- og ungdomsårene, og noe som med tiden ville forsvinne. Det var heller ikke særlig fokus på negative virkninger dette kunne ha for helsen til partene som var involvert i mobbingen (Vatn et al., 2007).

Vitenskapelig forskning og større fokus på mobbing, med press fra foresatte,

helsepersonell og skolens ansatte er årsakene til at dette samfunnsproblemet ofte kobles til psykososiale problemer, og andre helseplager i dag. Gjennom en stor andel studier gjennomført på temaet har det vært fokus på sammenhengen mellom mobbing og psykisk helse (Vatn et al., 2007).

«Man har undersøkt nivået av angst, depresjon, sosial desintegrasjon, ensomhetsfølelse, negativ selvoppfatning, frykt for negativ evaluering, atferdsvansker, selvmordstanker, selvmordsforsøk og subkliniske psykotiske opplevelser blant barn og unge som er involvert i mobbing» (Vatn, Bjertnes & Lien, 2007: 2).

Et likhetstrekk som gjelder for alle disse studiene er sammenhengen mellom det å være offer for mobbing, og tegn på mentale utfordringer. Dessuten kommer det frem at denne sammenhengen vedrører direkte og indirekte mobbing (Vatn et al., 2007). Moen (2014) skriver at de som blir utsatt for mobbing vil gjennom følelser reagere på ulike måter på den vonde situasjonen de befinner seg i. Disse barna har et betydelig større utgangspunkt for å utvikle angst og frykt, sammenlignet med andre på deres alder. Dette gjenspeiles gjerne i atferden, i form av for eksempel sinne eller synlige tegn på tristhet, mens noen holder igjen på egne følelser og oppfattes som innesluttede (Moen, 2014). I et intervju med NRK forteller Staksrud at barn som opplever digital mobbing i større grad enn andre barn tyr til internettsider med stort omfang av skadelig innhold (Åsegård, 2015). Disse nettsidene kan ha innhold som farlig slanking, selvskading eller selvmord (Åsegård, 2015).

Ulvund (2014) setter fokus på sammenhengen mellom digital mobbing og selvmord, hvor han legger frem at opplevelsen av mobbing gjennom lengre perioder kan medføre angst og psykiske plager (Ulvund, 2014). I et intervju med NRK sier styreleder i Landsforening for etterlatte ved selvmord (LEVE), Henning Herrestad, at risikoen for selvmord er større når noen blir utsatt for gjentatt mobbing (Helljesen, 2014).

Selv om alle former for mobbing er vondt for offeret, kan digital mobbing oppleves enda verre da en ikke alltid vet om hvem som står bak mobbingen (FUG u.å.). Dessuten vil trakasserende tekst, video og bilder spre seg raskt, og aldri forsvinne fra nettet. Barn og unge er ofte ikke klar over konsekvensene av sine handlinger, spesielt når de henger ut andre på nettet og utsetter dem for digital mobbing. Mange tenker at siden de voksne, for eksempel foreldrene, ikke vet om hva de gjør på nettet så vil ikke deres handlinger få noen konsekvenser (FUG u.å.).

2.11 De voksnes rolle ved digital mobbing

«Jeg vet hvem du er. Hvis du blokkerer meg etter å ha lest dette, kommer jeg med gevær eller hva som passer meg best, og skyter ned den knallfete mora di. Hvis du sier dette til mora di, eller NOEN andre, så dreper jeg deg. Jeg vet om du sier det til noen, jeg har overvåket huset ditt. Du er hjelpeløs» (Bjørkeng, 2011: 112).

Denne meldingen ble sendt anonymt til en 15 år gammel jente, på hennes private profil på underholdningssiden goSupermodel (Bjørkeng, 2011). Jenta tok et godt valg, og fortalte om meldingene, og andre trakasserende tekster som hun hadde fått gjennom en to-måneders periode til sin mor. Saken ble anmeldt av jentas mor. Etter at politiet fikk en pålagt, rettslig kjennelse for å spore IP-adressene som meldingene hadde blitt sendt fra kom den sjokkerende sannheten fram: seks jenter i 11-års alderen stod bak de grusomme truslene som 15-åringen hadde vært offer for. Senere kom det frem at jentene var sikre på sin anonymitet, og at de ville slippe unna med truslene, da de ikke trodde at de ville bli oppdaget. Torill Huldal, som er moren til det 15-år gamle offeret for digital mobbing mener at foreldre bør delta aktivt i barnas nettliv, og være flinke til å snakke om mobbing, på og utenfor nettet. Datteren til Huldal slapp unna truslene uten psykiske skader, da hun varslet de voksne relativt tidlig og fikk løst problemet. Dette gjelder dessverre ikke alle de unge som blir utsatt for mobbing på nett, noe som kan føre til at ting går svært galt (Bjørkeng, 2011).

Jan Frode Haugseth (2013) skriver i boka «*Sosiale medier i samfunnet*» at mange velger å ytre sterke følelser og meninger i saker de engasjerer seg spesielt mye i gjennom sosiale medier. I noen tilfeller kan utsagnene være så grove at det bildet en har av en moderne, teknologisk samfunn visner bort, og det åpenbart mobbende samfunnet tar over. Med sosiale medier i voksende fart er det mindre rom for det private, noe som betyr at diverse utsagn og ulike former for menneskelige reaksjoner enkelt kan havne i det offentlige rom. En kan blant annet finne drøye påstander som drapstrusler og kastrering på kommentarfelt, i ulike Facebook-sider med svært mange medlemmer. Selv om de fleste som står bak disse grove ytringene ikke ville utført det i virkeligheten, setter ikke denne typen oppførsel medlemmene i et godt lys (Haugseth, 2013).

De voksnes råd for å løse digital mobbing er ofte å koble seg fra nettet, slik at barnet får fred (Staksrud, 2013). Mange barn ser på dette som et dårlig alternativ. Grunnen til dette er at barnet da går glipp av de fordelene som nettet faktisk fører med seg. Internett og

tilgangen til dette er svært sentralt i livene til norske barn i dag (Staksrud, 2013). Når man sammenligner barndommen til dagens foreldregenerasjon med den *digitale barndommen* de unge vokser opp i dag, kan man enkelt se de store kontrastene (Samnøen, 2014). Den yngre generasjonen i dag vokser opp med teknologi, ulike medier og helt andre sosiale interaksjoner enn sine foreldre (Samnøen, 2014). Som resultat av teknologiens fremgang og påvirkningskraften dette har i unge menneskers liv, er det for mange barn og unge utfordrende å se forskjellen mellom «nettverdenen» og den «virkelige verden». I motsetning den voksne generasjonen som gjerne setter et klart skille mellom en «virkelig», og en «nettverden» (Samnøen, 2014).

Å skru av nettet betyr at barnet går glipp av underholdningsverdien det digitale livet innehar (Staksrud, 2013). Dessuten ønsker mange å vite hva som blir skrevet, eller delt om dem på nettet, slik at de vet hva som er grunnen til latteren og pekingen i skolegården dagen etter (Staksrud, 2013). Siden et stort flertall av dagens norske barn tilbringer mye tid på internett, har de også muligheten til å dele positive opplevelser, sine tanker og følelser i form av både sinne og glede (Staksrud, 2014) Barna får tilbakemeldinger på disse delingene i form av «likes», digitale klemmer og hjerter. Digitale vennskap kan utvikle seg til å bli svært viktige for barna og følge dem gjennom godt og vondt, og noe de voksne ikke bør ta fra dem (Staksrud, 2014).

Grønlie (2013) refererer til professor Justin Patchin fra University of Wisconsin-Eau Claire som i likhet med Staksrud mener at avkobling fra internett ikke vil være til hjelp når barn blir mobbet på nett. Det påpeker videre at den moderne teknologien ikke har skylden, mobbing har alltid eksistert, men tidligere var dette mer skjult (Grønlie, 2013). Digital mobbing-problemet vil ikke forsvinne om man fjerner teknologien. Videre sier han at de voksne har ansvaret for å lære barn og unge hvordan de skal oppføre seg på nett (Grønlie, 2013).

Haugseth (2013) peker på betydningen av foreldrenes kunnskap av hva barn og unge bruker de digitale mediene til. Dette er en stor utfordring da smarttelefoner, nettbrett og PC brukes til både underholdning og kommunikasjon, samtidig som en gjør lekser og annet skolearbeid gjennom noen av disse digitale kanalene. Det gjør det vanskelig å hele tiden kontrollere hva barna driver med på digitale medier, mange foresatte er glade for den lille kontrollen de har over barnas aktiviteter på nettet. Menneskenes behov for oppmerksomhet og anerkjennelse gjelder spesielt for barn og unge (Haugseth, 2013). Haugseth (2013)

skriver videre at selv om mange voksne fysisk er tilstede, er det ikke alltid like enkelt å gi barna den oppmerksomheten de trenger, nettopp fordi teknologien har ført til at en kan ta med jobben inn i stua for å for eksempel få mer fleksible arbeidstider. Selv om man gjennom forskning ser at dagens barn og unge i større grad enn tidligere generasjoner blir oppfulgt av sine foreldre, er det grunn til å tro at det i dag er et enda større behov for dette enn for noen generasjoner tilbake. Grunnen til dette er den sammensatte verdenen samfunnet vokser opp i, hvor inntrykkene er svært mange og konkurransen større enn noen sinne (Haugseth, 2013).

Oudmayer (2014) skriver at det er viktig å velge de rette ordene når voksne snakker med barn og unge om mobbing. Å ufarliggjøre negative handlinger ved for eksempel å si at «det er bare noe guttegreier» kan få det til å virke som mobbing er greit. Det er dessuten viktig å ikke sette all fokus på kjønn, ved å ta i bruk begrep som «jentemobbing» eller «bitching». Dette kan føre til at den skjulte mobbingen blant gutter får mindre oppmerksomhet, eller ikke blir oppdaget, nettopp fordi gutter da finner det vanskeligere å snakke om mobbingen de blir utsatt for (Oudmayer, 2014). Oudmayer (2014) peker også på skyldfølelsen mange foresatte føler når de oppdager at deres barn blir mobbet. Det er svært betydningsfullt at vi alltid er klar over at mobbeofferet ikke har skylden for mobbingen det blir utsatt for. Samtidig kan gode råd fra voksne, og læring av ulike strategier for å takle vanskelige situasjoner i livet være viktig å lære barn som er ofre av mobbing. Her må en videre påpeke at den unge ikke har skyld i mobbingen som finner sted, eller at dette vil sette en stopper for mobbingen (Oudmayer, 2014).

«Dette handler om å gjøre en vanskelig situasjon mer levelig- uten å gå på akkord med barnets personlighet og rett til å være akkurat den man er» (Oudmayer, 2014: 24).

Til tross for at de voksne ønsker at barn og unge skal være venner med hverandre er det og mange som råder sine barn å holde seg unna de som oppleves som ekstra utfordrende, nettopp for å beskytte dem for trakassering og ubehagelig konflikter (Staksrud, 2014). Disse ønskene fra voksnes side kan oppleves som forvirrende signaler for barna, da de ikke helt forstår hvordan de skal håndtere de ulike relasjonene som skapes på nettet. Hvordan skal jeg avvise venneforespørselen fra pøbelen i klassen? Hvem skal jeg be om hjelp når jeg får slemme meldinger på Facebook? Dette fører i mange tilfeller til at barna blir handlingslammede, når de ikke vet forskjellen mellom rett og galt ender det opp med at de ikke gjør noen ting. Her må de voksne ta ansvar som gode rollemodeller og hjelpe de unge

for å skape sunne, sosiale relasjoner, i stedet for å fokusere på teknologiske løsninger for å ta tak i problemer som oppstår (Staksrud, 2014).

For å få en bedre forståelse for digital mobbing er vi voksne nødt til å anerkjenne den viktige rollen internett spiller i barn og unges liv (Staksrud, 2013). Den simple grunnen til dette er at vi i kampen mot mobbing og andre ulemper nettet fører med seg må kommunisere med de unge. For at denne dialogen skal fungere trenger vi et gjensidig tillitsforhold til hverandre. De voksne bør vise forståelse for barn og unges forhold til internett, og hvor annerledes dette er sammenlignet med våre nettvaner (Staksrud, 2013). Ulvund (2014) informerer foreldre om nettsiden www.slettmeg.no, for de som er i fare for, eller har blitt utsatt for krenkelser på nett. «Slett meg» fungerer som en slags veiledningsside for de som føler seg utsatt for krenkelser på nettet. Selv om nettsiden ikke har mandat til å kreve sletting av informasjon og lignende om enkeltpersoner på nett, tilbyr de sine brukere hjelp til å kommunisere med de som holder på opplysningene, for å få løse problemet (Slettmeg u. å.). Leseren vil få et bedre innblikk i denne nettsiden som forebyggende tiltak mot digital mobbing senere i oppgaven.

I likhet med Staksrud (2013) er også Ulvund (2014) opptatt av at foreldre skaper et forhold med gjensidig respekt til sine barn, og råder å unngå forbud, men heller skape en god dialog for at man enklere skal kontrollere hva barna gjør på nett (Ulvund, 2014).

2.11.2 Digital kompetanse og digital folkeskikk

Mediekulturen og mediekompetansen har endret seg drastisk i løpet av kort tid og dette har skapt nye utfordringer for skolen (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen, 2015). De som arbeider i utdanningssystemet må forholde seg til barn som vokser opp i et helt annerledes samfunn enn de selv gjorde (Haugsbakk, Svoen & Bjørgen, 2015).

Norsk skole har med teknologiens fremgang satt fokus på digital kompetanse, og digital folkeskikk (Staksrud, 2014). Disse stikkordene handler ikke bare om teknologien, men også det livet vi lever utenfor. Staksrud (2014) påpeker at om de voksne ikke setter egne regler for internett, men i stedet innser at de samme normer og regler for vanlig folkeskikk også gjelder der, vil utfordringene bli færre. Barn har god kunnskap om akseptert atferd når de tilbringer tid med jevnaldrende. Staksrud (2014) skriver videre at dette er blant noe av det første barn lærer i tidlig skolealder. Dersom de voksne tydeliggjør sine forventninger om nettvett, vil det være like naturlig for barnet å forstå dette. Det er av stor betydning at

disse forventningene klargjøres som nøye som mulig. Det viser seg at typiske utsagn som «vær grei», og «oppfør deg fint» ikke er helt optimale å si ved bruk av internett. Barn og unge flest har nemlig allerede erfart at internett og mobiltelefon er annerledes, og de oppfatter det som et sted hvor de ikke er overvåket av voksne. Her kan de dele det personlige og kommunisere med hverandre uten tilsyn fra mor og far, noe som fører til høy grad av ærlighet, og en mer aggressiv måte å kommunisere med andre på.

Staksrud (2014) peker videre på betydningen av tydelige forventninger til barna, «jeg forventer at du ikke skriver stygge ting til, eller om andre på Facebook». Når en tydeliggjør sine forventning om folkeskikk på internett til barnet er det viktig å påpeke forholdet mellom rettigheter og ansvar. Barn og unge skal vite at selv om de har rettigheter til å dele sine meninger, kommunisere med hverandre og være sosiale, både digitalt og i det «virkelige» liv, har de også ansvar for sine handlinger. Staksrud (2014) setter også fokus på at barn og unge enklere kan lære om nettvett av dem de ser opp til, nemlig de litt eldre barna.

Som vi har sett i dette kapitlet vokser dagens barn og unge i en sammensatt verden hvor det digitale er en sentral del av barndommen. Digital mobbing er en av utfordringene som har oppstått som en følge av det nye mediasamfunnet, og mange barn virker til å være utsatt for dette. Offeret kan bli utsatt for digital mobbing på ulike måter. Ekskludering og å motta slemme meldinger fra anonyme sendere er å finne blant disse mobbemetodene. Haugsbakk (2015) skriver at det er vesentlig å stille seg spørrende til hvordan de nye mediene har innflytelse på individets identitet og dannelsen. I neste del av oppgaven vil det derfor bli sett nærmere på hvilke tiltak som er iverksatt for å bekjempe digital mobbing.

3.1 Innsats mot digital mobbing

I denne delen av oppgaven vil leseren få et innblikk i de tiltak som har blitt gjennomført for å minske digital mobbing. Som fremstilt i innledningen av prosjektet har et av underspørsmålene i problemstillingen vært å belyse de tiltakene som blir benyttet for å minske forekomsten av digital mobbing.

Her kommer flere viktige bidragsytere til å bli nevnt, samtidig som resultater av de ulike tiltakene blir fremstilt. Fremstillingen vil fungere som et bakteppe for oppgavens drøfting av prosjektets studier senere. De tiltakene som blir nevnt er landsdekkende kampanjer hvor de fleste har sitt hovedfokus på arbeid mot digital mobbing, og blir derfor benyttet i denne oppgaven.

3.2 Mobbefilter

Telenor Norge lanserte i 2008 et mobilfilter med funksjonen til å forhindre at bestemte mobilnumre fikk muligheten til å sende SMS eller MMS til de brukerne som ønsket dette (Telenor u. å.). Lanseringen av dette produktet var i samarbeid med Røde Kors og Barnevakten for å bekjempe digital mobbing. På sine nettsider skriver de at uansett om mobbingen finner sted på nett eller andre arenaer, vil det ha de samme konsekvensene for den som blir offer for mobbingen. Dette fører ofte til dårligere selvtillit hos offeret (Telenor u. å.).

Mobilfilteret som forøvrig er et gratistilbud for Telenor sine brukere, har 5329 Telenorbrukere installert på sine mobiltelefoner, noe som tilsvarer 2000 flere abonnenter på kun seks måneder (Telenor, 2011). Direktør i Telenor Norge forteller at målet med deres produkt er å innføre et sunt bruk av digitale tjenester. Det er altså et ønske om at behovet for mobilfilter og lignende ikke skal eksistere, selv om det på dagsbasis virker til å være et stort behov for dette. Kårhus forteller videre at mobilfilteret er et godt bidrag til beskyttelse for de som i dag opplever å digital mobbing (Telenor, 2011).

3.3 Bruke hue-kampanjen

I 2009 lanserte Telenor, Røde Kors, Barnevakten og Medietilsynet Bruk Hue-kampanjen i kampen mot digital mobbing (Bruk Hue u.å.). Gjennom dette startet partene en turne hvor de reiste rundt på forskjellige skoler rundt omkring i landet for å sette søkelys på digital mobbing, og lære barn og unge om hvordan de kan kjempe mot dette (Bruk Hue u.å.). På

nettsiden www.brukehue.no informeres det blant annet om at målet med kampanjen er å bevisstgjøre både barn og unge, og de voksne på hva digital mobbing er, hvordan mobbing oppstår, og om hva konsekvenser av digital mobbing fører til. Videre vises det til at gjennom aktuelle diskusjoner og dialoger i de ulike samlingene for ungdomsskoleelever og voksne (på ulike tidspunkt) er målet å sette fokus på hvordan en kan bekjempe digital mobbing (Bruk Hue u.å.).

3.4 Du bestemmer!

Lanseringen av Du bestemmer startet i 2007, og er et resultat av samarbeid mellom Datatilsynet og Senter for IKT i utdanningen. I tillegg blir opplegget støttet av Utdanningsdirektoratet og Teknologirådet (Du bestemmer u.å.).

På sine nettsider www.dubestemmer.no beskriver de grunnlaget for deres arbeid som et undervisningsopplegg, hvor barn og unge i alderen 9-18 år skal få kunnskap om personvern og digital dømmekraft, og lære seg til å bli reflekterte brukere av digital medier. Du Bestemmer fokuserer også på at lærere får et godt grunnlag til å lære sine elever om personvern og digital dømmekraft. Innholdet i nettsiden baserer seg i faktaopplysninger, virkelige historier, ulike filmer osv. Målet er å engasjere barn og ungdom til diskusjon. Blant temaene som blir tatt opp finner en også digital mobbing. Heftene som er laget for de yngste barna kommer i tillegg til norsk, på urdu, somali og arabisk (Du bestemmer u.å.).

For at barna skal engasjere seg i diskusjon, og lære å ta egne valg med hjelp av sin egen kunnskap, blir det gitt lite fasitsvar om de ulike temaene. Åpne spørsmål blir benyttet i stor grad, nettopp for å la barna tenke og sette grenser selv, samtidig som de får kjennskap til sine rettigheter for å bevare et godt personvern (Du bestemmer u.å.).

Resultatene av dette opplegget tyder på spesielt fornøyde lærere som har benyttet dette i undervisningen. I undersøkelser har det kommet frem at to av tre lærere oppgir at de har stor eller svært stor interesse blant sine elever. To av tre lærere oppga i tillegg at opplegget i stor eller svært stor grad åpnet for diskusjon og reflektert tankegang blant elevene. 96% av lærerne oppgir at ønsker å benytte seg av materialet igjen senere (Du bestemmer u.å.).

Som sett ovenfor har jeg presentert noen tiltak som er iverksatt for å forebygge digital mobbing. Mobbefilteret til Telenor gjør et forsøk på å «stenge» mobberne ute. Bruk Huet-kampanjen holder fokus på å lære skoleelever og de voksne over ulike deler av landet om

digital mobbing og hvordan de sammen kan bekjempe dette fenomenet. Du bestemmer fokuserer i større grad på å formidle digital dømmekraft og betydningen av godt personvern, hvor digital mobbing også belyses.

I oppgavens neste del presenteres de studier som finnes angående digital mobbing, for deretter å drøfte disse opp mot teori. Først vil jeg legge frem oppgavens metode som er litteraturstudie, hvor mine metodiske refleksjoner knyttet til dette er blant det som blir nevnt.

4.1 Metodisk tilnærming til litteraturstudiet

Med bakgrunn av min problemstilling og mine forskningsspørsmål har jeg valgt å bruke litteraturstudie. Formålet med litteraturstudien i denne oppgaven var å utføre en grundig samling av den aktuelle litteraturen om temaet digital mobbing blant barn og unge. I følge Thagaard (2009) er litteraturstudie et forskningsdesign i kvalitativ metode, hvor en ønsker å oppnå en utvidet forståelse over et bestemt fenomen. Ettersom min problemstilling er «*hva er digital mobbing blant barn og unge, og hva er årsakene til dette?*» ønskes det nettopp å få en utvidet forståelse av digital mobbing. Jeg har derfor valgt litteraturstudie som forskningsmetode, hvor jeg ønsker å se nærmere på forskning som er utført med mål om økt innsikt på fenomenet.

I de neste avsnittene kommer leseren til å få et innblikk i bakgrunn for valget av litteraturstudiet, fremgangsmåte, hvilke kriterier jeg har valgt for søket, og hvilke metodiske refleksjoner som er knyttet til dette. Med dette ønsker jeg å orientere leseren når studier senere skal fremstilles i kapittel 5.

4.2 Litteraturstudiet

For å svare på problemstillingen og mine underspørsmål ønsker jeg å utføre en litteraturstudie av den forskningen som er blitt gjort på fenomenet digital mobbing. Dette vil si at datagrunnlaget for denne oppgaven er basert i allerede eksisterende kildemateriale (Holme & Solvang, 1996). Kildematerialet skal undersøkes, vurderes og organiseres systematisk med mål om å svare på en bestemt problemstilling. Når jeg da velger å benytte meg av litteraturstudie gir dette meg mulighet til å se arbeid som har blitt gjennomført på digital mobbing (Holme & Solvang, 1996). Samtidig kan jeg med et kritisk blikk vurdere hva som mangler i forskning, for så å gi mine meninger om hvilken retning forskning på digital mobbing bør legges opp fremover.

Kapittel 2 og 3 inneholder teori knyttet til digital mobbing og er ment som grunnmur for litteraturstudiet. Her har det blitt sett nærmere på tema koblet til prosjektets problemstilling som den digitale barndommen, identitet, definisjon av digital mobbing og kjennetegnene på dette. Kapittel 2 og 3 har derfor fungert som et rammeverk for litteraturstudiet med det ønsket om en utdypet forståelse av hva digital mobbing er og hva som er årsakene til dette.

4.3 Fremgangsmåte

Min litteraturstudie vil bestå av ulike faser som søkeprosess, utvalg av studier, oppsummering og analyse av studiene, og til slutt en drøfting opp mot den teoretiske rammen jeg har satt i kapittel 2 og 3.

4.3.2 Prosess

Søkemethoden som ble benyttet mest har foregått i de ulike bibliografiske databasene, hovedsakelig de norske. Det har først og fremst blitt avgrenset til de norske databasene på grunn av oppgavens omfang. Siden denne studien har sitt hovedfokus på digital mobbing blant barn og unge i Norge, var det også mest naturlig å søke i de norske databasene for å finne relevant litteratur. Blant disse finner man Bibsys, Oria og Google Scholar. Google ble også benyttet som database, hvor søkene ofte ga svært gode resultater. Gjennom Google fant jeg blant annet frem til Barnevakten sine nettsider, hvor digital mobbing er et gjennomgående tema, og interessante artikler fra ulike norske aviser som leseren finner linker til i litteraturlista.

4.3.3 Utvalg

Utgangspunktet for søkene var relevante begrep for temaet. Hovedbegrepene som ble benyttet under søkingen var digital mobbing, nettmobbing, mobiltelefonmobbing, elektronisk mobbing, internett- trakassering, digital mobbing blant barn og unge, og barn og unge og medier. Flere av de ulike rapportene og bøkene som ble benyttet i denne oppgaven har ikke nødvendigvis hovedfokus på digital mobbing, men likevel er det kommet frem relevante funn som kan benyttes i forhold til dette. Søkene ble begrenset til de siste femten årene, da de digitale utfordringene er forholdsvis nye, og en del av den digitale barndommen. Dessuten er oppgavens problemstilling begrenset til å ta for seg barn og unge i aldersgruppen 9-16 år, noe som også påvirket søkeprosessen. Grunnen til at jeg valgte nettopp denne aldersgruppen er min interesse for barn i barne- og ungdomsskolealder, og mitt ønske om å arbeide med denne aldersgruppen i fremtiden. Det var derimot utfordrende å finne studier som kun tok for seg denne aldersgruppen. Det ble derfor benyttet noen studier hvor alderen på deltakerne ikke var det samme som min målgruppe, men ble likevel vurdert som relevant for oppgaven.

Mye av resultatene fra søkingen ledet meg inn på den tradisjonelle formen for mobbing. Ved bruk av flere emneord ble resultatet av søkingen preget av mindre relevant litteratur for temaet, samtidig som noe av det som var mest relevant for problemstillingen ikke

dukket opp av ulike årsaker. En av disse årsakene kan være at emneordene en benytter seg av under søkingen ikke «treffer». For å få flere sikre treff endret jeg for eksempel emneordene «digital mobbing blant barn og ungdom» til «digital mobbing».

Når det gjelder interessante og relevante bøker for denne oppgaven er det viktig å nevne «Digital mobbing» av Elisabeth Staksrud, og «Mobbing på digitale arenaer» av Øystein Samnøen. Grunnen til at disse bøkene blir regnet som interessante for denne oppgaven er at disse først og fremst handler om digital mobbing. Ettersom at sosialisering i en digitalisert hverdag er vesentlig for en utdypet forståelse av mediebarndommen, har blant annet «Å forstå sosialisering» av Ivar Frønes vært spesielt relevant for prosjektet. Samtidig ble bøker som først og fremst handler om tradisjonell mobbing benyttet, som «Du er viktigere enn du tror» av Kristin Oudmayer. Sistnevnte ble brukt til tross for sitt fokus på tradisjonell mobbing, hovedsakelig på grunn av viktige synspunkt og bidrag om foreldreperspektivet.

Under søkeprosessen fant jeg frem til en kunnskapsoversikt fra 2013, kalt «Digital mobbing blant barn og ungdom i Norge», av Per Hellevik og Carolina Øverlien. Dette var som sagt en kunnskapsoversikt hvor mye interessant forskning angående temaet var gjengitt og drøftet. Siden dette er en litteraturstudie vil jeg hovedsakelig benytte meg av primærkilder, og kunnskapsoversikten ble derfor brukt for å finne frem til primærkildene.

Det finnes også mange interessante bøker og artikler fra internasjonale studier om digital mobbing, hvor noen av disse ble benyttet. På grunn av oppgavens omfang valgte jeg å skrive kort om resultatene fra disse studiene, på grunn av deres relevans for oppgavens tema.

Under søkeprosessen ble det valgt å fokusere særlig på nyere publikasjonsdatoer, anerkjente tidsskrifter og hyppig refererte artikler. Dessuten ble sammenlignbarhet med norske og barn og ungdom foretrukket.

4.4 Resultater av søkene

Som tidligere nevnt har fokuset i denne omgang vært hos den norske litteraturen om digital mobbing. Søkene ga en del ulike treff, hvor flere nyere rapporter vedrørende temaet dukket opp. Til tross for at målet var å finne resultater av den norske forskningen, kom jeg etterhvert inn på noen rapporter fra den internasjonale forskningen innen temaet. Blant den

engelskspråklige litteraturen fikk jeg mange relevante treff. Resultater fra noen av disse rapportene fikk allikevel en kort presentasjon da de var relevante for oppgaven.

4.5 Utvalg av studier

Studie 1: Det første studiet som jeg benytter meg av i denne oppgaven er en undersøkelse utført av Medietilsynet med tittelen «*Barn og Medier 2014*». Rapporten ble utgitt i 2014, og har som formål å få en oversikt over viktige og relevante forandringer i norske barn og unges bruk av mediene. Deltakerne i undersøkelsen har besvart spørsmål angående deres bruk og opplevelser av PC, mobil, internett, dataspill og TV.

Studie 2: Det andre studiet for denne oppgaven har tittelen «*Digital mobbing anno 2008*» og er utført av Senter for atferdsforskning (SAF) med Gaute Auestad som forfatter. Dette studiet ble publisert i 2008, hvor formålet var å undersøke miljøet i norske skoler.

Studie 3: Det tredje studiet for min oppgave har tittelen «*Nett er fett*», er skrevet av Silje Berggrav og Kaja Hegg, og ble utgitt i 2013. Denne rapporten handler om ungdoms brudd på normer og lover på digitale arenaer. Formålet var å høre de unge, politiet og fagfolk som arbeider med ungdom sine synspunkter rundt forebyggingsarbeid mot kriminelle handlinger på internett.

Studie 4: Det fjerde studiet som jeg vil gjennomgå i denne oppgaven er en analyse av Elevundersøkelsen 2012 med tittelen «*Elevundersøkelsen 2012 - analyse av mobbing, uro og diskriminering*». Undersøkelsen ble utgitt i 2012 og ansvarlig for utføringen av denne er Utdanningsdirektoratet. I denne analysen av Elevundersøkelsen 2012 var formålet å undersøke mobbing, uro og diskriminering skolen.

Studie 5: «*Digital mobbing i Norge i dag*» er tittelen på det fjerde studiet for denne oppgaven. Norstat har utført denne rapporten på oppdrag fra Telenor. Rapporten ble utgitt i 2013 og hadde som formål å gjennomføre en kartlegging av digital mobbing i Norge blant foreldre og deres barn.

Studie 6: Det sjettede studiet for dette prosjektet har tittelen «*Cyber Bullying and Traditional Bullying: Differential Association with Depression*». Denne undersøkelsen ble publisert i 2011. Forfatterne er Jing Wang, Tonja R. Nansel, og Ronald J. Iannotti. Formålet var å sammenligne nivået av depresjon blant mobbere, ofre for tradisjonell mobbing og ofre for digital mobbing. Undersøkelsen tok også for seg sammenhengen mellom depresjon og hyppigheten av dette blant ofrene av de ulike formene for mobbing.

Studie 7: Det syvende studiet som blir benyttet har tittelen «*Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: a regional census of high school students*», og er skrevet av Shari Kessel Schneider, Lydia O'Donnel, Ann Stueve og Robert W. S. Coulter. Formålet med denne undersøkelsen var å undersøke omfanget av digital mobbing og mobbing i skolen, samt å finne ut om det er en sammenheng mellom de to ulike formene for mobbing og psykiske problemer. Dette studiet ble publisert i 2012.

Studie 8: Det åttende og siste studiet i denne oppgaven har tittelen «*Relationship Between Peer Victimization, Cyberbullying, and Suicide in Children and Adolescents*» og ble publisert i 2014. Forfatterne av dette studiet er Mitch van Geel, Paul Vedder og Jenny Tanilon. Formålet var å studere forholdet mellom selvmordstanker eller selvmordsforsøk og å være offer for mobbing.

4.6 Hva skiller de aktuelle studiene, og fellestrekk?

Selv om resultater av søkene var flere studier gjort på digital mobbing, var det også flere faktorer som gjorde at disse var nokså ulike. Variasjonen gikk i noen studier ut på bruk av ulike typer data. Dette er gjeldende for både omfang og type. For eksempel benyttet en av studiene seg av «kafedialog» med ungdommene for å få bedre innsikt innenfor digital mobbing, mens en annen studie var landsomfattende og benyttet seg av spørreskjema. I andre rapporter var hovedfokuset rettet mot mobbing og uro i klasserommet, samtidig som digital mobbing også ble undersøkt. Flesteparten av studiene er kvantitative, med unntak av noen som er basert på kvalitative data.

Variasjonen går dessuten ut på hvem som er blant utvalgene. Dette går først og fremst ut på alder. Noen av studiene tar for seg barn og unge i grunnskole- til ungdomsskolealder, mens andre kun tar for seg ungdommer i ungdomsskolealder. Jeg har også benyttet meg av studier som benytter seg av deltakere som er noe eldre enn min målgruppe. Felles for mange av studiene er at de tar for seg forekomsten av digital mobbing, hvor dette foregår og de voksnes rolle. Felles for de internasjonale studiene er brukt i dette prosjektet er at legger særlig fokus på konsekvenser av mobbing og digital mobbing.

4.7 Studiegjennomgang

I kapittel 5 vil de forskningsrapporter som er funnet av min litteraturstudie bli redegjort for. Studiegjennomgangen vil ta for seg forskningens formål, hvilke metoder som er brukt og

de resultater som er relevante for prosjektets problemstilling. Dette blir gjort for å systematisere forskningspublikasjonene.

4.8 Diskusjon av studiene

I kapittel 6 vil forskningen som er funnet av litteraturstudien blir diskutert og drøftet i forhold til problemstillingen og forskningsspørsmålene. Dette vil bli analysert mot den teorien som er lagt frem i kapittel 2 og 3. Formålet med denne analysen er å sammenligne, finne likheter og eventuelle forskjeller mellom teori og studier. Samtidig vil jeg med dette undersøke om det finnes behov for videre forskning på temaet, og hva som eventuelt bør forskes på i fremtiden for mer kunnskap om emnet.

4.9 Metodiske refleksjoner

Når man benytter seg av en forskningsmetode er det nødvendig å reflektere over *validitet* og *reliabilitet* (Holme & Solvang, 1996). I utviklingen og arbeidet med min oppgave har det vært vesentlig å stille seg spørrende til hvor gyldige og pålitelige innsamlingen av datamaterialet har vært (Holme & Solvang, 1996).

4.9.2 Validitet

Å vurdere validitet er av stor betydning for å vite hvor gyldig en studie er (Halvorsen, 2011). En studies problemstilling er avhengig av høy validitet, for at de konklusjoner som blir gjort skal være gyldige (Bryman, 2012). For at min oppgave skal vurderes som valid er jeg avhengig av at forskningsmetoden som brukes er relevant for å svare på problemstillingen. Dette vil si at validitet ser på metodens gyldighet, slik at jeg kan trekke gyldige konklusjoner for å løse problemstillingen. Selv om beregning av validitet i egen litteraturstudie kan være problematisk, anser jeg den gjengitte forskningen som relevant for å løse prosjektets problemstilling.

4.9.3 Reliabilitet

Halvorsen (2011) skriver at under måling av de funnene en har gjort, er det ønskelig å undersøke hvor troverdige disse er. Ved å undersøke funnenes pålitelighet, vurderes metodens reliabilitet (Halvorsen, 2011). En kan si at prosjektet har en høy grad av reliabilitet når flere ulike forskninger gjennomført om samme tema, med samme metode, gir tilnærmet like resultater. I forhold til validitet, er oppgaven avhengig av pålitelige målinger for at undersøkelsen kan sies å være gyldig.

Litteraturstudiets reliabilitet kan anses å være høy om en annen undersøkelse hadde benyttet seg av samme metode. Funnene som jeg gjør kan ikke endres, og den forskningen som er brukt vil bli referert til i litteraturlista. Det kan sies at reliabilitet i oppgaven avhenger av tolkningen jeg gjør av den gjengitte forskningen.

For at reliabiliteten i min oppgave skal anses som god er det viktig at jeg gjør rede for mine refleksjoner gjennom arbeidet med prosjektet. Ved å beskrive gjennomføringen av oppgaven og hvorfor jeg har valgt den forskningsmetoden som er benyttet i dette prosjektet mener jeg dette bidrar til å styrke min oppgaves reliabilitet.

5.1 Studier

Hvor mange barn oppgir at de blir mobbet på nettet? Er barna klar over at de utsetter andre for digital mobbing? Hvor går egentlig grensen mellom spøk og alvor?

I denne delen av oppgaven kommer jeg til å forsøke å besvare spørsmålene ovenfor. Dette kapittelet vil ta for seg forskning gjennomført om digital mobbing, knyttet til prosjektets tema. Størrelsen på studiene varierer, noen er mer omfattende enn andre. Studiene er gjennomført på ulike måter i et forsøk på å gi et helhetlig bilde av fenomenet digital mobbing. Studiene vil siden diskuteres i lys av oppgavens teoretiske grunnlag. I første omgang vil vi se på Barn og medier-undersøkelsen fra 2014.

Studie 1

Barn og medier-undersøkelsen, 2014

Medietilsynet har utført sine undersøkelser om barn og medier, som er de største av sitt slag, hvert andre år siden 2003 (Medietilsynet, 2014). Gjennom undersøkelsene blir det forsøkt å få kunnskap om betydningsfulle og relevante forandringer i norske barn og unges mediebruk. Rapporten «Barn og medier» (2014) legger frem resultater fra en landsomfattende undersøkelse gjennom spørreskjema. Respondentene er ca. 2000 barn og unge mellom 9 og 16 år. Spørsmålene har dreid seg om barn og unges bruk, og deres opplevelser i forbindelse med PC, internett, mobil, dataspill og TV (Medietilsynet, 2014).

Tall fra Medietilsynet (2014) viser at 95 % av alle norske barn i alderen 9-16 år har tilgang til PC eller Mac, og 77 % av disse bruker internett daglig (Medietilsynet, 2014). 13 prosent av barn mellom 9 og 16 oppgir at de har vært utsatt for mobbing på internett eller via mobiltelefon gjennom det siste året (Medietilsynet, 2014). Blant jentene er det 16 %, og guttene 10 % som oppgir dette. Andelen på de som har opplevd digital mobbing øker med alderen. 7 % av barna svarer at de har mottatt trusler fra andre via internett/ mobil i det foregående året. Det er ingen forskjell mellom jenter og gutter i dette tilfellet, men de som opplever dette mest er 15-16 åringene. 11 % av barna oppgir at andre har delt bilder av dem på nettet mot deres ønske, noe som har gjort dem sint eller lei seg (Medietilsynet, 2014).

Det viser seg at 26 % av barn og unge i alderen 9-16 år har observert at noen har mobbet andre på nett eller mobil (Medietilsynet, 2014). Dette tallet er basert på observasjon av mobbing ukentlig, månedlig eller sjeldnere enn en gang i måneden. Flere jenter enn gutter

sier at de har sett mobbing på nett, og andelen øker med alderen. Hele 37 % av 15-16 åringer svarer at de har lagt merke til at noen har vært slemme, eller mobbet noen på internett (Medietilsynet, 2014).

Når det gjelder observasjon av mobbing/slem oppførsel på nett gjennom hele året svarer 12 % at de har observert dette (Medietilsynet, 2014). Her svarer jentene og guttene ganske likt, men også i denne sammenhengen øker observasjon av mobbing i takt med alderen. Flere jenter i alderen 15-16 år har observert mobbingen. 21 % av barna har observert at bilder som kan såre den avbildede har blitt lagt ut på nett av en eller flere. I alderen 9-11 år er det kun 7 % som har opplevd dette, mens 23 % i alderen 12-14 og 36 % i alderen 15-16 svarer det samme (Medietilsynet, 2014).

Blant 13-16-åringer sier 1 av 4 at de har delt uønskede bilder eller videoer av andre, noe som betyr at de ikke hadde tillatelse fra dem som var med i videoene eller bildene (Medietilsynet, 2014). I 2012 var det 13 prosent som svarte det samme, noe som viser en nesten fordobling av deling av bilder og videoer uten tillatelse. To av tre barn er alene når de benytter seg av nettet. Dessuten kommer det frem at tre av fire som regel bruker mobiltelefonen uten tilsyn fra voksne (Medietilsynet, 2014). Til gjengjeld svarer 4 av 10 barna at deres foresatte viser interesse for hva de driver med på internett og hva de har lest. Interessen fra foreldrenes side om barnas digitale liv har en nedgang med økende alder på barna. Foreldrene viser generelt større interesse for barnas aktiviteter utenfor det digitale livet (Medietilsynet, 2014).

Hele 23 av barna sier at de har tilgang til passordet til en eller flere av sine venner på sosiale nettjenester (Medietilsynet, 2014). 18 prosent har selv gitt tilgang til venner av sitt personlige passord, mens 25 prosent har latt sine foreldre kjenne til passordet.

Sammenlignet med resultatene fra undersøkelsen i 2012 er det en nedgang i deling av passord på sosiale nettsteder med venner og foreldre, noe som anses som positivt da det fører til mindre uheldige opplevelser i form av misbruk av personlige profiler i de ulike mediene (Medietilsynet, 2014).

29 prosent av barna oppgir at mobbing er blant de mest ubehagelige opplevelse å være vitne til på nett, tv eller film (Medietilsynet, 2014). 12 prosent av jentene, og 30 prosent av guttene svarer at de ikke blir opprørt over de nevnte ubehagelige opplevelsene blant kategoriene som undersøkelsen oppgir, deriblant mobbing.

Når det gjelder de barna som har mobbet/ utsatt andre for slemme handlinger på nett eller mobil i det foregående året oppgir 6 % av barn mellom 9-16 år at de har gjort dette (Medietilsynet, 2014). Den største gruppen som står bak dette er gutter i alderen 15-16 år. Dette viser at det ikke har skjedd noen endringer på dette siden undersøkelsen i 2012. 4 % av barna innrømmer å ha truet noen på internett/ mobil, noe som tilsvarende en økning sammenlignet med 3 % i 2012. 4 % har lastet opp bilder som har vært sårende for den avbildede på internett/ mobil, de fleste i alderen 15-16 år. Det kommer dessuten frem at mange jenter svarer «vet ikke» på dette spørsmålet.

«Dette kan tyde på at de har lagt ut bilder som de i ettertid var usikre på om den avbildete ble trist eller sint for» (Medietilsynet, 2014: 65).

Barna fikk også spørsmål om rapportering av ting som har skjedd på internett. Nesten 50 % av barn mellom 9-16 år svarte at de hadde rapportert, eller opplyst andre om hendelser på nettet som hadde berørt dem. Videre kommer det frem at 15-16-åringer oftere sier ifra direkte til nettsiden, og da spesielt jentene. 17 % av barna har sagt ifra til sine foreldre om hendelser på nett. De som oftest sier ifra til mors og far er jenter i alderen 9-14 år (Medietilsynet, 2014).

Så mange som 69 % av barna vet hvem de bør informere dersom de opplever digital mobbing, eller om privat informasjon om dem blir spredd på nettet. Samtidig er det interessant å se hvor få tallet på de som benytter seg av hjelpetjenester som slettmeg.no, eller Kors på halsen er (55%). Grunnen til dette kan være at barna ikke anser hendelsene på nett som særlig alvorlige (Medietilsynet, 2014). 31% av de unge mellom 13 og 16 år oppgir at de har hatt besøk av «Bruk hue- kampanjen» på skolen. Det er spesielt gutter i alderen 15-16 år som husker besøket fra «Bruk hue-kampanjen» (Medietilsynet, 2014).

60 % av barn i alderen 9-16 år oppgir at foreldrene ikke er særlig interessert, eller helt uinteressert i ting de har gjort/ sett på internett, og det viser seg at interessen for barnas mediebruk minsker jo eldre barna blir (Medietilsynet, 2014).

På spørsmål om barna har lært om fornuftig bruk av mobiltelefon, dataspill og internett bekrefter nesten alle at de har det, og det er særlig jentene som oppgir at de har fått denne opplæringen. Skolen er den arenaen hvor opplæring av trygg og fornuftig bruk av medier har funnet sted i størst grad, og over 50% av barna sier at de har fått opplæring av sine foreldre (Medietilsynet, 2014).

64% av jenter i alderen 9-11 år, og 66% av jenter i alderen 12-14 år oppgir at de har fått opplæring i fornuftig bruk av skolen. Flertallet av gutter oppgir at de får opplæring i fornuftig bruk av medier fra mobilselskap, dataspill-butikker, de som har laget spill osv. (Medietilsynet, 2014).

Interessen for nyheter er ganske likt mellom begge kjønn. Det viser seg at en av fire benytter seg av blant annet PC, nettbrett og smarttelefon til å følge med på nyheter daglig. Selv om TV er det mest populære mediet til å få med seg nyheter kommer de andre kategoriene tett etter (Medietilsynet, 2014).

Som en kan se fra Barn og medier-undersøkelsen fra 2014, blir det gitt et omfattende bilde av barn og unges mediebruk i Norge i dag. Undersøkelsen kan bidra til å gi en utdypet forståelse av oppgavens hovedfokus som er digital mobbing, og vil derfor bli diskutert i lys av prosjektets teoretiske perspektiv senere.

Studie 2

Digital mobbing anno 2008

Relevant for prosjektets tema er en undersøkelse utført av Senter for atferdsforskning i 2008. Mellom 1995 og 2008 utførte senter for atferdsforskning (SAF) 5 landsdekkende undersøkelser for å få kunnskap om det norske skolemiljøet (Auestad, 2008). Mobbing og digital mobbing har vært sentrale tema i disse undersøkelsene. Utgangspunktet for denne studien er fra 2008-undersøkelsen, hvor til sammen 2129 elever deltok. Undersøkelsen ble utført digitalt, deltakerne var anonyme og deltok frivillig. Målingen av digital mobbing har i dette studiet blitt presentert gjennom de ulike måtene denne formen for mobbing foregår på; samtale på mobiltelefon, tekst på mobiltelefon og internett (Auestad, 2008).

Totalt, blant elever mellom 5-9-trinn svarte 3,0 % at de mobber andre på samtaler på mobiltelefon hver uke eller oftere, samme tallet gjelder for de som mobber via SMS. 3,6 % av barna oppga at de mobbet andre via internett. Studiet viste dessuten at det er store skiller mellom de ulike aldersgruppene og den digitale mobbingen som foregår. Elevene på ungdomstrinnet mobber andre digitalt 3-4 ganger mer enn de på barnetrinnet. Dette skillet kommer og frem når det gjelder digital mobbing av og til, hvor de på ungdomstrinnet gjør dette nesten dobbelt så mye som de på barnetrinnet. Auestad (2008) skriver at mye tyder på at digitale mobbere ofte gjør dette på flere måter, både mobiltelefon og ved bruk av internett.

Når det gjelder de som blir utsatt for digital mobbing svarer 3.0 % av deltakerne at de blir mobbet ukentlig eller oftere ved samtale på mobiltelefon. 3,1 % oppgir at de blir mobbet ved tekstmeldinger, og 3,6 % oppgir at de blir mobbet på internett. Tallet på ungdomsskoleelevene er også høyt her, sammenlignet med de på barnetrinnet. Det er altså flest elever på ungdomstrinnet som blir utsatt for alvorlig digital mobbing, og det mest over internett. Auestad (2008) skriver videre at tendensen for at de som opplever digital mobbing i tillegg til andre former for mobbing er stor, noe som blir støttet av korrelasjonsanalyse.

Tallet på de som mobber digitalt er nesten helt likt mellom begge kjønn. Mens guttene er overrepresentert i den tradisjonelle mobbingen hver uke eller oftere, er jentene i flertall når det gjelder å mobbe andre digitalt av og til. Samtidig viser tallene at det er flest gutter som opplever digital mobbing hver uke eller oftere, og flest jenter oppgir at de blir mobbet over internett av og til (Auestad, 2008).

Tall som er presentert i dette studiet viser at digital mobbing er en stor utfordring som stadig vokser. Alle aktører i barn og unges liv må sammen kjempe mot dette fenomenet, og sammen sørge for at barna viser god skikk på nettet. Den teknologiske utviklingen skal ikke være positiv for noen, mens det gir varige psykiske skader til andre (Auestad, 2008).

Studie 3

«Nett er fett»

I 2013 utga Redd Barna en rapport skrevet av Silje Berggrav og Kaja Hegg. Rapporten tar blant annet for seg ungdommers nettbruk og hva ungdom selv opplever som «lov» og «ikke lov» på nettet. Rapporten tok i bruk kafedialog som metode, og deltakerne bestod av jenter og gutter i alderen 12-18 år. Til sammen ble det utført tre kafedialoger, hvor ulike grupper ungdommer ble rekruttert av blant annet ungdomsrådene og venner. En gruppe ungdommer deltok på alle de tre møtene (Berggrav & Hegg, 2013).

Ungdommene som deltok i kafedialogene fortalte at de anså internett og bruken av dette som en helt vanlig og positiv del av hverdagen deres. Videre kom det frem at de hele døgnet var koblet til ulike sosiale medier, og at interessen for nye kommunikasjonsmidler og forskjellige apper var stor.

I rapporten ble ungdommene bedt om å fortelle om de sidene ved internett og sosiale medier med størst betydning for dem (Berggrav & Hegg, 2013). Informasjonshenting, kommunikasjon med venner og tilgjengelighet var blant de faktorene som ble nevnt. Facebook ble trukket frem som en av de sosiale mediene med flest fordeler, og som flertallet av ungdom foretrakk. Blant grunnene trakk ungdommen frem det positive ved at det er gratis, at de kan innhente daglig informasjon om andres liv (hvem skal på trening, avtale å treffe venner osv.), skolerelatert informasjon og muligheten til å dele nyheter med andre.

Til tross for at ungdommene påpekte at digitale medier først og fremst var en svært positiv faktor i deres hverdag, fortalte de også om utfordringene livet på nett førte med seg. Kommunikasjon gjennom det sosiale livet på nettet ble beskrevet som røffere, sammenlignet med kommunikasjon i det virkelige liv. På nettet er det ofte en frekkere tone, som her ble beskrevet som «bitching» og «trolling». «Bitching» som innebærer en frekk tone benyttes mest av jentene. «Trolling» går ut på å erte og lure andre i forsøk om å få frem en reaksjon. Ungdommene påpekte selv at dette ikke var det samme som direkte hat og mobbing, som ofte foregår i ulike åpne kommentarfelt i sosiale medier (Berggrav & Hegg, 2013).

En av ungdommene i rapporten forteller om utfordringen ved å skille mellom ytringer som er sanne, og de som er uekte. Ungdommen forteller: *det er ikke alltid lett å skille sarkasme og ironi fra seriøsitet, hva folk egentlig mener* (Berggrav & Hegg, 2013: 7).

En annen ungdom i rapporten sier: *den tøffe sjargongen forutsetter at man har evnen til å skille tull fra alvor. Ofte er det vanskelig å skille sarkastisk innhold fra det som er alvorlig ment, og det gjør det vanskelig å forstå situasjonen* (Berggrav & Hegg, 2013: 7).

Til tross for beskrivelsen av den tøffe sjargongen og den røffe tonen som regjerer på nettet var ungdommene i rapporten samstemte på at kommunikasjonen på nettet «bare er sånn», og at man ikke kan forandre dette.

En ungdom forteller: *Man må tåle en støyt, ellers overlever man ikke. Er man i krangel, må man tåle kommentarer* (Berggrav & Hegg, 2013: 7).

Ungdommen forteller videre at de som har dårlige språkkunnskaper ikke alltid vet hvor grensen går for hva som er greit å skrive på internett, noe som kan føre til at det de faktisk skriver blir oppfattet som sårende. Dessuten er det vanlig å se ned på jenter som på en

åpenbar måte oppsøker oppmerksomhet, bekreftelse eller medfølelse på sosiale medier. Det ble og fortalt at negative kommentarer kunne gå inn på dem, men at det for det meste ikke ble sett på som særlig farlig. Samtidig påpekte de unge at det mest sannsynlig var verre for de mer følsomme ungdommene.

«Hvis man har dårlig selvtillit, er det lett å ta mange negative kommentarer til seg»

(Berggrav & Hegg, 2013: 7).

«Facerape» som beskrives med å skrive statusoppdateringer på noen andres Facebook-profil, blir oppfattet som normalt, og sosialt akseptert blant de unge. Mange fortalte om egne erfaringer rundt dette, og beskrev «Face rape» som morsomt, og en positiv måte å få oppmerksomhet på. Når de unge fikk spørsmål om hva som *ikke* er sosialt akseptert å skrive på vegne av andre på Facebook var utseenderelaterte vitser, erting av religion og negative kommentarer om familie blant de som ble nevnt.

Når det gjelder identitetstyveri, er dette ulovlig i Norge. Om årsaken er å komme godt ut av det selv, samtidig som en utsetter offeret for sine negative handlinger, eller å tjene penger på tyveriet, kan en blir straffet med inntil to år i fengsel. I tillegg viser det seg at bruk av trusler er svært vanlig på nett. For mange er det vanskelig å skille mellom det som er alvorlig ment, og når det er mobbing. Dette oppstår spesielt i de tilfeller hvor kommunikasjonen finner sted på nett, og en ikke har mulighet til å ha en ansikt til ansikt-dialog hvor kroppsspråk er svært viktig. I de fleste tilfeller har ikke de voksne tilgang til arenaer hvor denne typen samtaler foregår.

På spørsmål om definisjonen av mobbing, ryktespredning trusler var ulovlig var de unge usikre på dette. Grunnlaget for det mente de var den røffe kommunikasjonsmåten som foregår på nettet, og beskrev det som noe de bare måtte tåle, noe som fører til at en ofte ikke forstår når noen går over grensen med sine utsagn og bryter loven. Mange av ungdommene fortalte at de selv hadde erfaring med digital mobbing. Noen av dem hadde selv utsatt andre for oppførsel som kan kunne være sårende for andre. Videre kom det frem at om man opplever å bli mobbet på nett, så kan en svare med ondskapsfulle utsagn tilbake, noe som fører til at konflikten fortsetter og forverrer seg. Men om den som opplevde krenkingen besvarte de anonyme utsagnene på en klok, men samtidig spydig måte kunne det få støttende respons i form av for eksempel mange «likes».

En Ungdom forteller:

«Mobbing kan handle om alt fra kroppsbygningen din, at du er lubben, for tynn, til måten du snakker på, hva du har på deg. De leter etter feil» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

De fleste av ungdommene i rapporten fortalte at de anså anonymitet som den største ulempen ved det sosiale livet på nett.

«Det er lettere å mobbe når man kan være anonym, man føler at det er ikke jeg som sier noe, man kan si hva man vil» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

«Det burde ikke være lov å være anonym på nettet» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

Mobbing foregår på ulike måter på nett. Ungdommene fortalte at ryktespredning og det å holde noen utenfor er svært vanlig på sosiale medier. De beskrev dette med at en for eksempel aldri fikk invitasjoner på sosiale arrangementer, noe som ofte er et bevisst valg av de med hensyn til å utestenge en.

Ungdommen om utestengelse på sosiale medier:

«Man kan bli utestengt; at du ikke blir invitert til noe som skjer. Folk kan gjøre det bevisst, la være å inkludere deg. Det er leit når det skjer» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

Under Kafesamtalene kom det dessuten frem at noen av de unge hadde mottatt ekstremt grove, nedverdiggende kommentarer på internett. Her er noen sitater fra de ungdommene som opplevde mobbingene i sin verste form:

«Jeg har blitt mobbet for navnet mitt, for høyden min, for størrelsen min. De mobbet meg for hva jeg spiste, hvordan jeg kledde meg, og hvordan jeg gikk. De sa at jeg luktet, at jeg ikke var smart, at jeg var fattig. De beskyldte meg for å baksnakke andre og sa at jeg ikke hadde ekte venner» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

«Jeg var den eneste mørkhudede, og ble mobbet av hele skolen, ikke bare på trinnet. Det gikk rykter på skolen om at jeg var hore og drev med selvskading» (Berggrav & Hegg, 2013: 9).

Kafesamtalene inneholdt et overordnet synsvinkel om hva som skal gjøres for at situasjonen skal bli bedre. En av ungdommene sier:

«De voksne er verst» (Berggrav & Hegg, 2013: 13).

En av de voksne uttrykte at de sitter med svært lite informasjon om det digitale livet til barn og ungdom, og at det ville være en ressursrik kilde å vite hva de unge anser som

problematisk på nett og mobil. Videre ble det fortalt at ungdommens eget syn på hva som virker forebyggende vil være av verdi. Ungdommene la selv fokus på ansvaret som ligger hos dem, og pekte på at mange av handlingene deres bryter loven. For at ingen skal oppleve mobbing, krenkelser og identitetstyveri på nett innrømmet ungdommen at de selv har ansvaret. De var og enige i at ansvaret om å tilkalle voksne når mobbing skjer på nett ligger hos dem selv, men det kom frem at dette noen ganger ikke følte så enkelt. Dette skyldes flere årsaker, en av de som ble nevnt handlet om den voksne generasjonens manglende kunnskap og negative innstilling til internett. Ungdommene virket til å være enige om at foreldre ofte forverret situasjonen, og at de hadde lyst til å ordne opp i sine problemer selv, men de påpekte og at innblanding av foreldre blir nødvendig dersom saken er alvorlig. En av ungdommene fortalte at man for eksempel kan fjerne den som plager en fra sin venneliste, eller å konfrontere vedkommende ansikt til ansikt.

Samtidig ga de unge uttrykk for at ansvaret for forebyggende arbeid mot samfunnsproblem som digital mobbing ligger hos foreldrene. Foreldrene må lære barna sine om de ulike normer og forskjellen mellom rett og galt.

«De må snakke med barna sine. De som er ordentlig oppdratt, stjeler ikke andres identitet på en ubehagelig måte. De gjør det på en morsom måte» (Berggrav & Hegg, 2013: 15).

Foreldre må lære barna sine nettfolkeskikk. Lære dem at kan du ikke si det ansikt til ansikt, kan du heller ikke si det på nettet» (Berggrav & Hegg, 2013: 15).

De unge hadde også forslag til hvordan skolen og dens ansatte kan forebygge digital mobbing. Undervisning i nettvett var blant forslagene som ble nevnt, og dette mente noen burde starte helt ned i barneskolealder.

«De må starte forebyggingen tidlig, allerede i barneskolen, 3.–4. klasse. Barna må lære hva som er lov og greit på nettet» (Berggrav & Hegg, 2013: 15).

En ungdom la frem sitt synspunkt om at lærere burde gå dypt, og finne roten til problemet. Vedkommende mente at den enkelte skole burde lage «vennegrupper» på for eksempel Facebook, nettopp for at barna skal lære seg til å kjenne hverandre. En annen kom med forslaget om å lage en «lovbok» om regler man bør følge på internett, slik at de barna som ikke kan ulike regler og normer som gjelder på nettet også kan ta til seg den kunnskapen.

Ungdommene i denne rapporten hadde mange forslag til hva som bør fokuseres særlig på i forhold til ulike kampanjer og arbeid i kampen mot digital mobbing. Noen av disse er å bruke historier fra virkeligheten slik at alle forstå hvor sårende og ødeleggende digital mobbing er for ofrene, benytte seg av ting som engasjerer de unge gjennom for eksempel musikk, en god fortellerstemme eller å bruke humor kombinert med det seriøse (Berggrav & Hegg, 2013).

Basert på denne undersøkelsen skriver Berggrav og Hegg (2013) at ungdom selv er klar over at det blant dem er lite kunnskap om regler som gjelder på nettet. Rapporten legger også frem ungdommenes lave tillit til foreldre når det gjelder å følge opp de barn og unge som bryter lover og regler på nett. Samtidig kom det i rapporten frem at ungdom ser viktigheten av foreldrenes rolle i å gjøre forebyggende arbeid under oppdragelsen, slik at deres barn tar ansvar for egne handlinger på digitale arenaer. Samarbeid mellom de ulike oppvekstarenaer, og større kunnskap i de unges nettsjargong er svært viktig for å få til en trygg og positiv internettkultur. Forebyggende arbeid mot nettkriminalitet bør gjøres i samfunnets ulike arenaer, slik at de unge som er i ferd med å gå inn i usunne miljøer blir fanget opp får den nødvendige støtten. Å arbeide forebyggende for at voksne og barn ser sitt ansvar, og konsekvenser av egne handlinger på nett er svært nødvendig i kampen mot digital mobbing (Berggrav & Hegg, 2013).

Til slutt skriver Berggrav og Hegg (2013) i rapporten om at det bør forskes mer på barns bekymring om foreldrenes reaksjon i forhold til digital mobbing, og risikoen for straff som kan hindre barn og unge i å fortelle foreldrene om negativ atferd på nett.

Studie 4

Elevundersøkelsen 2012 – analyse av mobbing, uro og diskriminering

Elevundersøkelsen har først og fremst som formål å studere forhold som er viktige for læring og trivsel i skolen, men i denne utgaven fikk barna også spørsmål om digital mobbing (Utdanningsdirektoratet, 2012). De resultater som er relevante for oppgavens tema vil her bli fremstilt.

Fra elevundersøkelsen (2012) kommer det frem at de som oppgir å ha opplevd digital mobbing, også har vært utsatt for den tradisjonelle formen for mobbing. Ca. 35 av elevene i undersøkelsen oppgir å ha opplevd både digital og tradisjonell mobbing. 4,9 % av elevene svarer at de har blitt utsatt for digital mobbing fra sine klassevenner. 4,6 % oppgir at andre

elever har mobbet dem på nett to til tre ganger i måneden eller mer. Når det gjelder å bli utsatt for digital mobbing av ukjente personer oppgir 4,6 % av elevene at de har opplevd dette. Sammenlignet med jentene er det flest gutter som svarer at de har opplevd digital mobbing. Analysen viser også at digital mobbing øker med alderen, men etter 10. trinn minsker dette betraktelig (Utdanningsdirektoratet, 2012).

Det store skillet i denne analysen, mellom digital mobbing og den tradisjonelle formen, er at et lavere antall elever oppgir at de en sjelden gang har opplevd krenkelser på nett / blitt nettmobbet. Noe som betyr at mange ikke har blitt utsatt for digital mobbing i det hele tatt. Dette betyr videre at færre elever mobber andre på nett, sammenlignet med tradisjonell mobbing. Dermed konkluderes det med at forekomsten av digital mobbing ikke virker til å være like stor som tradisjonell mobbing (Utdanningsdirektoratet, 2012).

Studie 5

Digital mobbing i Norge i dag

I samarbeid med Telenor Norge har Norstat kartlagt en undersøkelse om forekomsten av digital mobbing. 569 foreldre og 569 barn i alderen 10-15 år deltok i den norske undersøkelsen (Telenor, 2013). Målet med undersøkelsen er å kartlegge forekomsten av digital mobbing i Norge, samtidig som en ser på holdninger, og i i hvilken grad norske foreldre og deres barn kjenner til dette fenomenet. Resultatene av undersøkelsen vil i neste avsnitt bli fremstilt.

Til tross for at 1 av 2 foreldre, flestparten mødre, anser digital mobbing som en stor utfordring for dagens barn og unge har et stort antall av disse ikke kjennskap til hva dette egentlig er (Telenor, 2013). Selv om mange av barna i undersøkelsen oppgir at har opplevd digital mobbing eller har bekjente som har opplevd dette, svarer hele 8 av 10 foreldre at de ikke anser digital mobbing som et problem for deres barn, eller omgangskretsen deres. Rapporten kommer frem til at foresattes forståelse om digital mobbing ikke står i strid med barnas opplevelser om dette (Telenor, 2013).

3 av 10 barn oppgir å ha fått meldinger på nett eller mobil som har vært trakasserende, og som kan kategoriseres som mobbing. Over halvparten av barna svarer noen av deres bekjente har fått meldinger som kan oppleves som mobbing. Forekomsten av digital mobbing skjer mest på smarttelefoner. 31 prosent av barn som eier egne smarttelefoner

oppgir å ha fått slemme meldinger, og 59 prosent vet om noen som har opplevd det samme (Telenor, 2013).

Blant foreldrene sier så mange som 85 prosent at de ser på moderne kommunikasjonsformer via internett og mobiltelefon som nye arenaer for mobbing, og et sted hvor mobbingen fortsetter å vokse. Flere kvinner enn menn er bekymret for dette. 7 av 10 foreldre anser digital mobbing som like bekymringsverdig som tradisjonell mobbing, 3 av 10 svarer at digital mobbing er mer alvorlig.

43 prosent av foreldrene sier at deres barn har vært utsatt for mobbing på nett, noe som står i samsvar med barnas opplevelser, hvor 42 prosent oppgir å ha blitt mobbet. Samtidig viser rapporten at 1 av 10 foreldre ikke vet om deres barn har blitt mobbet. 1 av 5 vet heller ikke om barna har fått slemme/ sårende meldinger på internett eller mobil (Telenor, 2013).

Uønsket spredning av informasjon og bilder av barna via nett og mobil ser ikke ut til å bekymre foreldrene i stor grad. 52 prosent sier at de er bekymret for dette, 55 prosent av disse er mødre.

37 prosent svarer at de sitter med liten informasjon og hva barna driver med når de bruker mobil eller internett. Sammenlignet med samme undersøkelse i fjor, hvor kun 29 prosent oppga det samme, er dette en stor økning. Blant barna oppgir 26 prosent at deres foresatte ikke har noe særlig oversikt over hva de gjør på digitale medier (Telenor, 2013).

71 prosent av barna sier at de er innom sosiale medier daglig, opptil flere ganger. Blant foreldrene tror kun halvparten av dem at barna benytter seg av sosiale medier flere ganger om dagen.

Nesten halvparten (45 prosent) av foreldrene anser digital barneoppdragelse som en større utfordring enn andre former for oppdragelse, noe som er en økning sammenlignet med fjorårets undersøkelse. Kvinner er igjen i flertall (47 mot 43 prosent). Mens halvparten av foreldrene oppgir at de har samtaler med sine barn om nettmobbing i stor grad, sier 30 prosent av barna at de aldri har snakket om dette med sine foreldre (Telenor, 2013).

8 av 10 barn og unge benytter seg av smarttelefon, og er aktive brukere av sosiale medier flere ganger daglig. De mest populære kommunikasjonsmetodene foregår via mobiltelefon (SMS og ringing), og Facebook. Sosiale medier som Facebook blir benyttet flere ganger om dagen av 71 prosent av barna.

Rapporten legger frem at jenter opplever digital mobbing gjennom internett og mobiltelefon mest. Forskjellen mellom jenter og gutter som har mottatt meldinger som kan oppleves som mobbing er ganske stor, med 36 prosent jenter mot 21 prosent gutter. Godt over halvparten av jentene oppgir dessuten at noen de kjenner har vært utsatt for denne typen meldinger, mens 50 prosent av guttene oppgir det samme.

40 prosent av barna i rapporten sier at enten de selv, eller noen bekjente av dem har sendt trakasserende / slemme meldinger til noen på internett eller mobil. Igjen er det flest jenter blant disse.

13 prosent av barna har tenkt tanken på å bytte klasse fordi de er utsatt for mobbing. Selv om barna i rapporten vet at de kan henvende seg til voksne dersom de blir mobbet på nett, gir de uttrykk for at det er vanskelig å ta opp samtaler om mobbingen de er utsatt for med voksne. 6 av 10 sier at de ikke vet hvem de skal kontakte om de opplever mobbing på nett, eller om noen sprer private bilder/ informasjon om dem. 1 av 5 lar faktisk være å fortelle noe om de blir digital mobbet (Telenor, 2013).

77 prosent av barna er klar over at deling av bilder på nett er ulovlig dersom de ikke har tillatelse av de fotograferte. 43 prosent sier at de blir såret om de får slemme meldinger. Responsen på de sårende meldingen er litt forskjellig; 1 av 10 later som det aldri har skjedd, 1 av 5 lar være å fortelle det til noen i håp om at problemet vil forsvinne (Telenor, 2013).

1 av 5 oppgir at de blir mest lei seg av slemme meldinger på internett, mail eller Facebook, i forhold til de slemme meldingene på mobiltelefon. Blant jenter er det 25 prosent, og guttene 18 prosent som oppgir dette.

Blant barna i rapporten har 6 av 10 tatt del i Bruke Hue-turneen. Det er stor enighet om at denne kampanjen har bidratt til økt kunnskap om håndtering av digital mobbing på nett eller mobil (Telenor, 2013).

Studie 6

Cyber bullying and traditional bullying: Differential association with depression

Mobbing anses som en stor utfordring blant barn og unge, og finner sted på ulike måter (Wang et al., 2011). Noen eksempler på dette er fysisk mobbing, verbal mobbing og sosial

isolasjon. Resultater fra forskning på tradisjonell mobbing har i svært mange tilfeller vist til sammenhengen mellom emosjonelle vansker, og det å være utsatt for mobbing, men det er få studier som har undersøkt sammenhengen mellom depresjon og det å være offer for digital mobbing. Studier om digital mobbing er fremdeles i en tidlig fase, og man har lite kunnskap om nivået av depresjon hos ofrene.

Wang et al. (2011) har forsket på forekomsten av depresjon i forbindelse med fire ulike former for mobbing, deriblant digital mobbing. I denne amerikanske undersøkelsen deltok et representativt utvalg av elever på 6-10 klassetrinn, i tidsperioden 2005-2006. 7508 barn og unge deltok i den anonyme spørreundersøkelsen.

Resultatene av forskningen viste at ofre for digital mobbing ga uttrykk for et høyere depresjonsnivå enn mobbere og mobbeofre av den tradisjonelle formen for mobbing. Det kom også frem til at ofre av digital mobbing hadde et høyere nivå av depresjon enn de som mobbet på nett. Videre viste det seg at denne forskjellen ikke ble observert ved tradisjonell mobbing (Wang et al., 2011). Årsakene til dette kan forklares med de spesielle faktorene ved digital mobbing, som skiller seg ut fra de andre formene. For eksempel kan ofre for digital mobbing bli utsatt for anonym trakassering, hvor bilder eller usanne rykter om dem blir spredd svært raskt gjennom store sosiale nettverk. Dette kan føre til at ofre for digital mobbing føler seg mer hjelpeløse og mer isolerte på det tidspunktet mobbingen finner sted, sammenlignet med ofre for tradisjonell mobbing.

Resultatene av undersøkelsen peker på nødvendigheten av videre forskning på digital mobbing, som er tilknyttet til depresjon på en annen måte enn andre former for mobbing (Wang et al., 2011).

Studie 7

Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: a regional census of high school students

Schneider et al., (2012) gjennomførte et studie for å undersøke omfanget av mobbing i skolen og digital mobbing, samt å finne ut om det er en sammenheng mellom de to ulike formene for mobbing og psykiske problemer.

Undersøkelsen kom frem til at de som stod i størst fare for å utvikle psykiske problemer var ofre for både tradisjonell og digital mobbing. De som var nest mest utsatt var ofre for

kun digital mobbing, etterfulgt av ofre for kun tradisjonell mobbing. Dessuten viste det seg at selvmordsforsøk var en større trussel for de som var utsatt for både tradisjonell mobbing, og digital mobbing, etterfulgt av de som kun var utsatt for digital mobbing (Schneider et al., 2012).

Studie 8

Relationship Between Peer Victimization, Cyberbullying, and Suicide in Children and Adolescents

Geel et al., (2014) utførte et omfattende studie ved metaanalyse, hvor hensikten var å undersøke sammenhengen mellom mobbing og selvmordstanker/ selvmordsforsøk. Undersøkelsen benyttet seg av datasøk hvor artikler fra 1910 til 2013 ble benyttet. Søkene ga treff på 491 studier, hvor 34 av disse henviste til sammenhengen mellom det å være offer for mobbing og selvmordstanker, og ni studier som viste til sammenhengen mellom mobbing og selvmordsforsøk. Deltakerne i disse studiene var i alderen 9 til 21 år (Geel et al., 2014).

Studiens resultater viser at til tross for ingen merkbart store skiller mellom kjønn og aldersgrupper, er det en større sammenheng mellom selvmordstanker og mobbing på nett, sammenlignet med den tradisjonelle formen for mobbing (Geel et al., 2014).

Geel et al., (2014) skriver at disse resultatene må tolkes med varsomhet på grunn av det få antallet studier som ble funnet relatert til digital mobbing. Videre kommer det frem at man kan anta at nettmobbing fører til mer alvorlige konsekvenser for offeret nettopp fordi mobbingen på nett har et større publikum, og kan raskt bli spredd og sett av svært mange mennesker. Dette kan føre til at ofre for digital mobbing gjenopplever mobbingen, og dermed tar større skade av det (Geel et al., 2014).

6.1 Drøfting

Problemstillingen for min studie var å gi svar på hva digital mobbing blant barn og unge er, og hva som er årsakene til dette. Blant forskningsspørsmålene var målet blant annet å se på hvilke tiltak som gjennomføres for å forebygge den digitale mobbingen. Dessuten ville jeg gjennom mine forskningsspørsmål undersøke konsekvenser av digital mobbing, samt å ta en nærmere titt på de voksnes rolle i arbeidet mot digital mobbing. Jeg vil i dette kapitlet drøfte og diskutere den presenterte teorien i perspektiv av de fremstilte studiene, med intensjon om å besvare problemstillingen.

6.2 Hva er digital mobbing blant barn og unge?

6.2.2 Når man går over streken

Som det har kommet frem i kapittel 2 skriver både Moen (2014) og Samnøen (2014) om oppførsel som i utgangspunktet ikke er ondskapsfullt ment, men som blir oppfattet som mobbing av den som blir utsatt for dette. Moen (2014) peker spesielt på forskjellen mellom uskyldig erting og mobbing.

I forbindelse med dette er det interessant å se på analysen av elevundersøkelsen (Udir, 2012), hvor resultatene viser at 3,4 prosent av de barna som har sendt og spredt slemme meldinger eller fotografier av andre elever på nett, oppgir at dette kun var ment som en spøk. 2,8 prosent av barna vet ikke hvorfor de har gjort dette (Udir, 2012). Som vi ser i Barn og medier- undersøkelsen av Medietilsynet (2014) oppgir mer enn dobbelt så mange barn at de har vært utsatt for digital mobbing, sammenlignet med de som innrømmer å ha mobbet andre på nett. I samme undersøkelse svarer mange jenter «vet ikke» på spørsmålet om de har lastet ned bilder på internett som kan være sårende for den avbildede, noe som kan tyde på at de faktisk er usikre på om de har såret/ mobbet den andre (Medietilsynet, 2014).

Ungdommene i rapporten «Nett er fett» (Silje Berggrav & Kaja Hegg, 2013) nevner faktorer ved digital mobbing som kan kobles opp mot den «tankeløse» mobbingen Moen (2014) skriver om. I rapporten snakker ungdommene eksempelvis om sine jevnaldrende med dårlige språkkunnskaper. Ungdommene legger frem at de som ikke er så språkdyktige ofte har en tendens til å gå over grensa i kommunikasjon med andre på nett, noe som kan føre til at andre føler seg utsatt for mobbing på grunn av utsagn som har kommet ut feil (Berggrav & Hegg, 2013). Dessuten er det mindre grunn til å bekymre seg for motpartens

fysiske styrke, i motsetning til krangler og diskusjoner i det virkelige liv som kan ende opp i fysiske skader. «*På nettet blir alle tøffe, fordi man ikke trenger å være redd for å få slag*» (Berggrav & Hegg, 2013: 6).

Å skille mellom spøk og alvor er ikke alltid like enkelt, og som Staksrud (2014) skriver; digital mobbing er ofte et resultat av sosial eksperimentering og tøying av grensene. Det virker også som at kommunikasjon på internett er litt annerledes sammenlignet med det «virkelige» liv, noe Enjolras et al. (2013) også har pekt på ved å vise til en mer fiendtlig tone på internett. Enjolras et al. (2013) skriver at dette kan bety at misforståelser, diskusjoner og mindre medfølelse for hverandre vil i større grad påvirke kommunikasjonen (Enjolras et al., 2013).

Dette kan gi en forklaring på den røffe tonen barn og unge mellom på nett. Med grunnlag i dette kan det også tenkes at mange barn og unge i dag ikke oppgir å mobbe andre på nett nettopp fordi de ikke er klar over at de gjør det.

Erting er som Moen (2014) påpeker uten ondskapsfulle hensikter, og den som står bak anser dette som helt uskyldig selv. Men hvordan kan den som opplever å bli ertet på digitale arenaer vite at dette ikke er vondt ment? Ut fra det store skillet mellom antallet barn som blir mobbet og de som mobber andre digitalt virker det for meg som at skillet mellom erting og mobbing er langt mer utfordrende å oppdage gjennom kommunikasjon i digitale medier. Dette med mindre den som kommer med spøken faktisk sier at vedkommende ikke hadde en ondskapsfull hensikt med sine utsagn. For i motsetning til det virkelige liv, hvor kroppsspråk er en grunnleggende del av kommunikasjon, er samtaler en fører med venner og ukjente på digitale medier blottet for diverse ansiktsuttrykk, og kroppsspråk generelt.

I neste avsnitt vil jeg undersøke om digital mobbing er en konsekvens av mediebarndommen.

6.3 Digital mobbing- en konsekvens av mediebarndommen?

I kapittel 2 fikk leseren et innblikk i den digitale barndommen, også kalt mediebarndommen. Her ble det blant annet vist til at moderne teknologi og ulike medier er en naturlig del av oppveksten for dagens barn og unge.

Det er mange ulike meninger om mediebarndommen, og mye tyder på at det er ulike oppfatninger om hvordan mediene skal brukes av de unge. Som nevnt tidligere mener

Haldar og Frønes (1998) og Staksrud (2013) at mediene bør anses som *en del* av barndommen i dag, og ser underholdningsverdien mediene har som svært viktig for barna. Dette bekreftes av Barn og medier-undersøkelsen hvor det viser seg at hele 99 prosent av barna i studien benytter seg av internett ukentlig (Medietilsynet, 2014). Det samme kan vi også se av Telenor (2013) som legger frem at 71 prosent av barna er innom sosiale medier opptil flere ganger daglig, i tillegg til ungdommene i rapporten «Nett er fett» (Berggrav & Hegg, 2013) som bekrefter dette ved å fortelle at de er logget på ulike sosiale medier som Facebook, Snapchat og Instagram *hele døgnet*, hver eneste dag. Medier er med andre ord en integrert del av oppveksten for barn som vokser opp i dag. Hvilke følger har dette for mobbing på nett? Tilsier den utstrakte internettbruken blant barn og unge at digital mobbing også er en integrert del av mediebarndommen?

Basert på de studier som er tatt med i denne oppgaven viser det seg at en del barn og ungdom opplever digital mobbing i dag. For eksempel viser Medietilsynet (2014) at 13 prosent av barn mellom 9 og 16 har blitt utsatt for digital mobbing det siste året. I Berggrav og Hegg (2013) kommer det frem at den røffe og ofte direkte slemme måten kommunikasjonen på nett foregår på er «akseptert», og en av ungdommene forteller at man bare er nødt til å tåle dette.

Med utgangspunkt i de nevnte studiene virker det som digital mobbing kan være like utstrakt som barn og unges nettbruk. Jeg mener at dette kan bidra til å forklare årsaken til hvorfor digital mobbing blant barn og unge foregår. Samtidig vil det være interessant å se hvilke konsekvenser dette kan ha for de unge som vokser opp i dag. Neste del av oppgaven vil ta for seg dette.

6.4 Konsekvenser av digital mobbing

Som oppgaven har vist i kapittel 2 kan det bildet individet skaper av seg selv være et resultatet av andre menneskers reaksjoner på vår atferd, ifølge Mead (Mead, 1976). På samme måte peker Frantzen (2012) på sosial identitet som følge av menneskers vurdering av seg selv i lys av relasjonen de har til andre. Erstad (2010) trekker inn ungdommens selvdannelse, og mediens påvirkning for hvordan den unge bytter mellom ulike roller for å finne sin plass i forhold til sine jevnaldrende.

Som tidligere nevnt kan digital mobbing innen sosiologisk teori analyseres som avvikende atferd (Martinussen, 1991). Avvik fra det som blir ansett som normalt kan føre til negative

konsekvenser hos individet og studien til Telenor (2013) viser til nettopp dette. Som det kommer frem i denne studien er en konsekvens av opplevd digital mobbing at offeret føler seg nødt til å bytte klasse. Dette kan tenkes å være svært uheldig for sosialisering av individet, for som Aalberg og Elvestad (2005) peker på har massemedier stor betydning for sosialiseringprosessen i dag. Samtidig har oppgaven tidligere henvist til Frantzen (2012) som mener at individets utvikling og forståelse av seg selv er et resultat av sine sosiale omgivelser. Når et barn eller en ungdom føler seg nødt til å bytte klasse som følge av nettmobbing kan dette tenkes å være svært negativt for den enkelte individets identitetsutvikling. Jeg forstår det dessuten slik at dette kan påvirke sosialiseringprosessen på en uheldig måte, i den grad at barnet ikke føler tilknytning til sine jevnaldrende ved å ønske å bryte ut av den gruppen det er en del av.

En annen konsekvens av å ikke bli akseptert av jevnaldningsgrupper, og å bli utsatt for mobbing er at individet utvikler dårlig selvbilde (Ulvund, 2014). Berggrav og Hegg (2013) skriver om ungdom som forteller at negative kommentarer på nett kan være svært sårende og noe som de kan ta til seg. Studiene til Wang et al. (2011), Schneider et al., (2012) og Geel et al. (2014) peker også tydelig på negative konsekvenser som følge av digital mobbing. Wang et al. (2011) sin studie viser til at ofre for digital mobbing er i større risiko for å bli deprimert enn de som opplever tradisjonell mobbing, mens Schneider et al. (2012) sine resultater peker på at de som kun blir digitalt mobbet er nest mest utsatt. Styreleder i «LEVE» Henning Herrestad peker på at risikoen for selvmord er større når noen blir utsatt for gjentatt mobbing (Helljesen, 2014). Selv om denne påstanden kommer frem i forbindelse med tradisjonell mobbing, er det grunn til å tro at dette også kan være svært aktuelt for digital mobbing. Dette blir bekreftet av Geel et al. (2014) sine studieresultater som viser at ofre av digital mobbing er i større risiko for å få selvmordstanker, sammenlignet med de som opplever tradisjonell mobbing.

Resultater fra de nevnte internasjonale studiene viser at ofre for digital mobbing er i stor fare for å utvikle psykiske problemer, og jeg mener derfor at betydningen av forebyggende arbeid mot digital mobbing bør anses som stor.

Som vist ovenfor er det interessant å se av studiene til Wang et al. (2011), Geel et al. (2014) og Schneider et al. (2012) at konsekvenser av digital mobbing i form av depresjon, selvmordstanker og psykiske problemer kan være hyppigere blant ofre for digital mobbing,

sammenlignet med ofre av andre mobbformer. Så stiller jeg meg spørrende til hvorfor konsekvenser av digital mobbing oppleves mer sårende?

6.4.2 Er mobbing på nett mer sårende for offeret?

Som nevnt i kapittel 2, skriver Haugseth (2013) at like-knappen og det offentlige tallet for digitale venner på ulike sosiale medier bidrar til større skiller mellom populære og upopulære. Dette kan knyttes til Mead og hans teori om at individet skaper et bilde av seg selv ut fra andre menneskers reaksjoner på ens atferd (Imsen, 2005:414). Siden det digitale er en naturlig del av dagens barndom (Haldar & frønes, 1998), og barn og unge ofte ikke ser forskjellen mellom «nettverdenen» og den «virkelige» verdenen (Samnøen, 2014), kan det tenkes at konsekvenser av digital mobbing oppleves mer sårende. Samtidig er det viktig å huske, som blant annet Staksrud (2013) peker på, at digital mobbing kan foregå hele døgnet og barnet får aldri være i fred, i motsetning til tradisjonell mobbing som ofte foregår på bestemte plasser, og offeret slipper unna dette i sitt eget hjem. Som det kommer frem av teorien og noen studier, kan trakassering og mobbing på nett være grovere enn andre former for mobbing. En anonym identitet fører til at man går over de naturlige grensene for anstendig væremåte på nett (Staksrud, 2013).

Ut i fra dette tror jeg at disse spesielt negative faktorene ved digital mobbing kan bidra til at barnet opplever hetsen som grovere og mer sårende, enn ved tradisjonell mobbing. Barn som blir utsatt for slik digital mobbing kan tenkes å være i behov for noen voksne å snakke med (Oudmayer, 2014). Det vil i denne sammenheng være interessant å se hva forskning sier om de voksnes rolle ved digital mobbing, når det synes å ha store konsekvenser for de unge.

6.5 Den digitale barndommen og de voksne

Som nevnt i kapittel 2 peker Haugseth (2013) på betydningen av foreldrenes kunnskap om hva barn og unge bruker de digitale mediene til, og behovet for oppmerksomhet fra barnas side. Samtidig ble det lagt frem at dette nødvendigvis ikke er så enkelt, da det digitale brukes til alt fra skolearbeid til morsomme aktiviteter med venner (Haugseth, 2013).

Basert på de studiene jeg har brukt i denne oppgaven virker det som mange barn synes det er vanskelig å snakke med de voksne om problemer på nett. Vi kan i denne sammenheng ta en titt på Telenor (2013) sin undersøkelse hvor det pekes på at mange barn synes det er vanskelig å snakke med voksne om de opplever mobbing på nett. Også ungdommene i

rapporten «Nett er fett», sier at de ikke forteller om sine problemer på nett til de voksne av ulike årsaker (Berggrav & Hegg, 2013).

Noen av studiene viser også at foreldrene ikke alltid er like interessert i barnas nettbruk, og at digital mobbing av mange foreldre ikke anses som et stort problem for deres barn. Noen foreldre vet heller ikke om barna deres blir mobbet på nett. Dette ser vi for eksempel hos Medietilsynet (2014) og Telenor (2013). Dette til tross for at mange av barna hos Telenor (2013) sin undersøkelse sier at de selv, eller noen de kjenner har blitt utsatt for digital mobbing (Telenor, 2013).

Har dagens foreldre blitt for late? Eller ser de ikke på moderne teknologi i form av PC/ mobiltelefon som noe som kan forårsake problemer for barna? Kanskje handler dette om liten kompetanse om digitale medier og bruk av disse blant foreldrene?

Sistnevnte virker til å bli bekreftet av nesten halvparten av foreldrene hos Telenor (2013) sin undersøkelse, hvor foreldrene anser digital barneoppdragelse som mye vanskeligere enn andre former for oppdragelse (Telenor, 2013). Hvordan foregår egentlig digital barneoppdragelse?

Ut i fra Berggrav og Hegg (2013) sin rapport kan en mulig løsning på dette være å lære barna at det man ikke sier ansikt til ansikt, heller ikke skal sies på nettet.

Hva er de voksnes rolle når barna først har blitt mobbet? Her er det interessant å trekke inn Oudmayer (2014) sitt fokus på valg av de rette ordene når foreldre snakker med barn og unge om mobbing. Som vi ser i teorien skriver hun at å lære bort ulike strategier for å takle vanskelige situasjoner kan være til stor hjelp for barn som er ofre av mobbing (Oudmayer, 2014). Men hva synes egentlig barna om å snakke med foreldre eller andre voksne når digital mobbing oppstår?

Resultater fra noen av mine studier viser at det nødvendigvis ikke er så enkelt for barna å snakke med voksne om problemer som oppstår på nett. Telenor (2013) og Berggrav og Hegg (2013) sine undersøkelser viser til nettopp dette.

Som vi ser hos Berggrav og Hegg (2013) er foreldrenes negative syn på internett, og en stor tendens til å gjøre vondt verre blant årsakene som ungdommen oppgir til dette. Dette kan videre kobles til Staksrud (2013) sitt fokus på at foreldre må anerkjenne internett som en viktig del av barnas hverdag, og hvor viktig tilgangen til internett er for barna da mye av deres fritidsinteresser foregår der.

Det kan tenkes at dagens foreldregenerasjon, som Samnøen (2014) peker på, ikke har vokst opp med digitale medier i samme grad som dagens barn og unge, og anser derfor ikke mediebruken som særlig betydningsfull. Siden de voksne setter et klart skille mellom det virkelige liv og nettverdenen i større grad enn barna, kan dette også forklare hvorfor de ikke anser digital mobbing som et problem for deres barn, eller ikke viser særlig interesse for barnas nettbruk.

En annen mulig innfallsvinkel er som Haugseth (2013) peker på, foreldrenes faktiske tilstedeværelse i hjemmet, noe som blir bekreftet av barna i Medietilsynet (2014) sin undersøkelse i kapittel 5.

Selv om mange voksne fysisk er tilstede, er det ikke alltid like enkelt å gi barna den oppmerksomheten de trenger, blant annet fordi teknologien har ført til at en kan ta med jobben inn i stua (Haugseth, 2013). Haugseth (2013) mener at det er grunn til å tro at det i dag finnes et større behov for oppfølging av barna, sammenlignet med noen generasjoner tilbake. Grunnen til dette er den sammensatte verdenen samfunnet vokser opp i, hvor inntrykkene er svært mange og konkurransen større enn noen sinne (Haugseth, 2013).

At inntrykkene er svært mange, og at dagens barn og unge vokser opp i en sammensatt verden er det ingen tvil om. Tilgangen til moderne teknologi er i tillegg enorm, noe som bekreftes av Medietilsynet (2014). Som fremstilt ovenfor kan man betrakte dagens foreldre som lite interessert i det digitale livet til barna, samtidig som at det digitale er så viktig også i deres hverdag, at dette går ut over oppfølgingen av barnas nettbruk.

Likevel er det viktig å huske at digitale medier kan brukes til alt fra skolearbeid og fritidsaktiviteter av barna, og til alle døgnets tider. Samtidig har vi sett at ikke alle barn ønsker å snakke med foreldrene om nettmobbing. Dette kan gjøre oppfølging av barnas nettvaner svært utfordrende i en kompleks hverdag for foreldrene.

6.5.2 Gode rollemodeller, eller?

Som tidligere nevnt i oppgaven viser resultater av Barn og medier-undersøkelsen at norske barn aktivt benytter seg av ulike nettaviser (Medietilsynet, 2014). Dette er spesielt interessant da de fleste nettaviser har egne kommentarfelt, og alle brukerne aktivt kan ta del i diskusjoner og dele sine meninger gjennom disse. Hvordan oppfører de voksne seg i kommentarfeltene? Betyr dette at barna er vitner til kommentarer og diskusjoner blant de voksne på godt og vondt?

Staksrud (2014) og Enjolras et al., (2013) stiller seg negative til denne utviklingen på grunn av dårlig nettvett, usaklighet og fornærmelser i kommentarfeltene og blant brukerne. Staksrud (2014) skriver at de voksne bør ha et kritisk blikk på seg selv og sin oppførsel. Videre omtaler hun ulike kommentarfelt, blogger, tweets og nettdebatter som «meningskloakker», hvor barna er vitner til «alt» vi gjør. Barna kan både se og lese hva voksne gjør på nett, og har oss gjerne som sine forbilder. Da er det viktig at voksne ytrer sine meninger og tanker på en fornuftig og verdig måte. For at kampen mot digital mobbing blant barn og unge skal bekjempes på en best mulig måte er de voksne nødt til å vise toleranse for andre menneskers meninger, og vise godt nettvett gjennom sine ytringer, både på og utenfor digitale arenaer (Staksrud, 2014).

Finnes det tiltak som kan bidra til forebygging av digital mobbing uten foreldrenes og de voksnes involvering?

6.6 Forebyggende tiltak mot digital mobbing

Tidligere i teksten har leseren fått kjennskap til Telenor sitt «mobbefilter» som ble lansert i 2008. Som vi har sett hos Telenor (2011), har mange brukere installert denne tjenesten på sine telefoner.

Jeg anser dette som et svært godt tilbud for dagens barn og unge, spesielt når det gjennom forskning kommer frem at 83 prosent av alle barn eier en smarttelefon, og 10 prosent har en «vanlig» mobiltelefon (Medietilsynet, 2014). Men selv om dette tiltaket kan fungere som en god metode i kampen mot digital mobbing, er det behov for å stille seg spørrende til om barn som er utsatt for digital mobbing får være i fred når mobbefilteret er installert på telefonen.

For mobiltelefon er ikke det eneste digitale mediet norske barn har daglig tilgang til, noe vi ser i Barn og medier-undersøkelsen i kapittel 5 (Medietilsynet, 2014). Dessuten kan mobbefilteret til Telenor diskuteres i forhold til Grønlie (2013) sitt perspektiv på at digital mobbing ikke vil forsvinne om man fjerner teknologien. Med det mener jeg at selv om dette er et godt tiltak for å beskytte barn og unge mot trakasserende meldinger på mobiltelefon, er det fremdeles flere arenaer for mobbere å nå ut til sine ofre på. Jeg undrer meg også over om mobbefilteret fører til at den som er «sperret» blir mer aggressiv i mobbingen på andre digitale arenaer.

Et annet faktum som vi kan se nærmere på er koblingen mellom digital mobbing, og tradisjonell mobbing. Som vi ser i analysen av elevundersøkelsen (Udir, 2012) og resultater fra Digital mobbing anno 2008 (Auestad, 2008), er det en stor tendens til at ofre av digital mobbing også blir utsatt for andre former for mobbing, for eksempel mobbing i skolen.

Dette betyr at arbeidet mot digital mobbing bør utføres parallelt med den tradisjonelle mobbingen, og at det ofte kan eksistere en overlapp mellom digital mobbing og andre former for mobbing. Mobbefilteret i denne sammenheng fører kanskje til at barn og unge som er utsatt for både digital og tradisjonell mobbing «slipper unna» en liten del av dette. I det store og hele bildet anser jeg derimot denne løsningen som minimal, i forhold til den enorme utfordringen digital mobbing faktisk virker til å være.

Som vi ser i kapittel 2 er både Grønlie (2013) og Staksrud (2014) opptatt av at de voksne lærer barna digital folkeskikk. «Du bestemmer» som er et av de forebyggende tiltakene mot digital mobbing holder noe av sitt fokus på nettopp dette. Som vi ser av Berggrav og Hegg (2013) sin undersøkelse blir samtaler mellom foreldre og barn om digital folkeskikk lagt vekt på som et forebyggende tiltak mot digital mobbing. Det kan synes, basert på både teori og studier, at et fokus på å lære barn og unge om nettvett og digital folkeskikk er svært betydningsfullt. Jeg anser derfor det å skape gode holdninger hos barna som et godt tiltak for å unngå digital mobbing på lengre sikt.

7.1 Avsluttende refleksjoner

I kapittel 6 ble de syv studiene jeg har valgt for min oppgave diskutert og drøftet opp mot prosjektets teoriskap. Problemstillingen for denne oppgaven var å undersøke hva digital mobbing blant barn og unge er, og hva som er årsakene til dette. Videre ville jeg gi svar på forskningsspørsmål som gikk ut på hva som er konsekvenser av digital mobbing, hvilke forebyggende tiltak som gjennomføres, samt de voksnes rolle ved fenomenet.

I dette kapittelet vil jeg oppsummere mine funn knyttet til problemstillingen og forskningsspørsmålene. I tillegg ønsker jeg å peke på behovet for videre forskning på fenomenet digital mobbing, der jeg mener at dagens kunnskap ikke er tilstrekkelig. Jeg vil og bidra med mine refleksjoner i forhold til hva jeg mener bør gjøres videre på det politiske plan i arbeidet mot digital mobbing. Avslutningsvis vil jeg trekke en konklusjon på prosjektets problemstilling.

7.2 Veien videre

7.2.2 Behovet for videre forskning

Vi har tidligere sett på ulike syn og definisjoner av hva som anses å være digital mobbing. Det kan virke som barna og de voksne har ulike oppfatninger om hvor langt man kan tøyne grensene til noe blir oppfattet som mobbing på nettet. Vi ser for eksempel gjennom lovgivning at identitetstyveri blir regnet som en ulovlig handling. Tidligere i oppgaven har vi også sett at Barnevakten (2012) trekker frem «Facerape» som en form for digital mobbing. Som det har kommet frem av rapporten Nett er fett har ungdommene et annerledes syn på dette. Ungdommene anser «facerape» som helt vanlig, og en sosialt akseptert form for handling på nett (Berggrav & Hegg, 2013). Et av de andre studiene (Medietilsynet, 2014) peker også på at barna ikke alltid er klar over hvor grensene går, og at de faktisk har såret andre på nett. Basert på mine funn i dette prosjektet, tyder det på at de voksne ser alvorlig i denne typen handlinger i mye større grad enn barn og unge.

Ut i fra dette kan det virke som at det finnes behov for mer forskning på hva barn og ungdom selv anser som mobbing på nett. For eksempel kan man benytte seg av kvalitative undersøkelser hvor en går dypere inn i barn og unges egne meninger om digital mobbing, og hvor mye de selv mener at man bør tåle på nett. Dette tror jeg kan bidra til større innsikt i forståelsen av hva digital mobbing er. Kanskje viser det seg at vi har blitt for hårsåre og fokuserer på det negative i stedet for å se spøken det i utgangspunktet var ment å være?

Samtidig har vi sett av internasjonal forskning som nevnes i denne oppgaven at det kan være en sammenheng mellom opplevd digital mobbing og psykiske utfordringer hos offeret. Med utgangspunkt i dette kan det argumenteres for behov av norske studier for å finne ut om sammenhengen er like gjeldende blant norske barn og unge som opplever digital mobbing. Dette kan dessuten være viktig for å finne ut mer om konsekvensene av fenomenet hos ofrene.

Et annet punkt som jeg mener kan være viktig å forske videre på er hva dagens barn og unge selv mener kan være årsakene til mobbing og trakassering på internett. Fra de voksnes perspektiv kan det virke som teknologien får noe av skylden til at digital mobbing foregår. Muligheten til å være anonym på nett, mangel på nettvett og digital folkeskikk er noen av de årsakene som vi har sett i denne oppgaven. Men for de unge som vokser opp i dag har de digitale mediene alltid eksistert, samt at disse blir betraktet som en naturlig del av deres hverdag. Barnas syn og meninger om årsakene til digital mobbing kan gi de voksne nye innfallsvinkler, og kanskje gjøre det forebyggende arbeidet mot digital mobbing enklere. Om vi dessuten blir kjent med nye ideer om hva årsakene til digital mobbing kan være kan dette bidra til å skape nye forebyggende tiltak mot fenomenet.

7.2.3 Fremtidig arbeid mot digital mobbing

Vi har som belyst i denne oppgaven antimobbingskampanjer som «Du bestemmer» og «Bruk huet», hvor foredrag for foreldre om barnas nettliv er noe av fokuset. Basert på funn fra studiene virker det allikevel som mange foreldre ikke gir nok interesse til barnas nettliv, og at noe av utfordringen ligger i manglende kunnskap om barnas digitale hverdag.

Når det gjelder mine forslag til nye, forebyggende tiltak som kan gjennomføres i kampen mot digital mobbing vil jeg sette læring av digital folkeskikk, og digital barneoppdragelse blant de voksne i fokus.

7.3 Oppfyller den norske regjering barnekonvensjonens krav?

I FNs barnekonvensjon er målet et krav til alle medlemsland om å anerkjenne og respektere barnas grunnleggende rettigheter (FN, 2014). Dette betyr at ansvaret for norske barns rettigheter og oppfølging av disse ligger hos den norske stat. Hvilken innsats har norske myndigheter gjort for å beskytte barn og unge mot fenomenet digital mobbing?

Når det gjelder innsats mot mobbing og digital mobbing har regjeringen siden 2002 samarbeidet med blant annet Barneombudet og utdanningsforbundet gjennom Manifestet

mot mobbing for å forebygge mobbing (Kunnskapsdepartementet, 2002). Digital mobbing gjennom internett og mobil har i dette fornyelsen av manifestet også blitt satt i søkelyset (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Noen av tiltakene som har blitt gjennomført i kampen mot digital mobbing er kampanjen «Bruk hue» (i regi av Telenor, Medietilsynet, Barnevakten og Røde Kors), og «Du bestemmer» (i regi av Datatilsynet og Senter for IKT i utdanningen, i tillegg støttet av Utdanningsdirektoratet og Teknologirådet), hvor store deler av fokuset i tillegg til barn og unge, ligger hos de voksne; både lærere og foreldre.

Kampanjen «Du bestemmer» viser til gode resultater med spesielt fornøyde lærere som får lov til å undervise barn og unge til å bli trygge og reflekterte nettbrukere. Som vi har sett tidligere i oppgaven legger de frem i en rapport at 96 prosent av de lærere som hadde benyttet seg av dette i undervisningen ønsket å benytte seg av materialet igjen senere (Du bestemmer u.å.).

Telenor (2013) viser også til gode resultater av Bruk Huet-turneen og arbeidet de gjennomfører for å forebygge mobbing på digitale arenaer.

Basert på denne oppgavens resultater kan det tyde på at Norge ikke har lyktes med å oppfylle kravene til barnekonvensjonen. Til tross for forebyggingsarbeidet regjeringen og samarbeidspartnerne har gjort siden 2002 viser tall fra flere av mine studier at mange norske barn opplever å bli mobbet på digitale arenaer i dag. Dette kan tolkes som at målene ikke er oppnådd, og at arbeidet mot digital mobbing bør fortsette. For som vi kan se av oppgaven kan konsekvensene for det enkelte offer være store og svært skadelige.

7.4 Avslutning

I denne oppgaven ønsket jeg å undersøke hva digital mobbing blant barn og unge er, og hva som er årsakene til dette. Samtidig ønsket jeg å se nærmere på konsekvenser av digital mobbing, hvordan det arbeides forebyggende mot dette, og undersøke de voksnes i arbeidet mot digital mobbing.

For å besvare oppgavens problemstilling ble det gjennomført en litteraturstudie hvor offentlige utgivelser angående digital mobbing har blitt gjennomgått, og det har blitt samlet inn en rekke forskningsutgivelser i forhold til oppgavens tema. Resultatet av litteraturstudiet viser at digital mobbing er mobbing/ sjikaner som foregår på digitale arenaer, og at mange norske barn og unge er offer for dette årlig. Mobbingen kan finne sted

på ulike måter. Sosial ekskludering på nett, og å motta anonyme, trakasserende meldinger er å finne blant disse. Det synes å være flere årsaker til denne samfunnsutfordringen, som muligheten til å være anonym på nett, og manglende kunnskap om anstendig oppførsel på digitale arenaer. Mine funn viser at det kan være flere mulige konsekvenser av opplevd digital mobbing. Disse kan være psykiske problemer i form av selvmordstanker, eller at barnet gruer seg til å dra på skolen og ønsker å bytte klasse. Årsaken til de mulige konsekvensene ved digital mobbing og alvoret ved disse, kan ligge i at sjikane som blir publisert på nett kan nå ut til et stort publikum og at det er vanskelig å fjerne da det kan spre seg fort. Jeg mener også, basert på min studie, at mobbing på nett kan være en negativ faktor for utviklingen av identitet hos den unge. Dette fordi barn og unge ofte kan vurdere seg selv i forhold til det bildet andre har av dem.

I Norge har det blitt gjennomført flere tiltak for å forebygge digital mobbing. I denne oppgaven ble «Mobbefilter», «Du bestemmer» og «Bruk Hue» benyttet. Når det gjelder de voksnes rolle kan det å slå av tilgangen til nettet være en dårlig løsning på nettmobbingen. Resultatene peker på at de voksne heller bør snakke med sine barn om fornuftig nettbruk, være interesserte i barnas nettliv og fungere som gode forbilder på nettet. Å lære barna digital folkeskikk og nettvett virker altså til å være viktige tiltak fra de voksnes side.

Jeg etterspør blant annet mer forskning om hva barn og unge selv definerer som digital mobbing, og hva de tror er årsakene til at dette foregår. Slik kunnskap kan tenkes å gi de voksne utvidet forståelse av fenomenet ved å vektlegge barnas perspektiv.

Avslutningsvis ønsker jeg basert på min studie å formidle at alle voksne bør fremstå som gode forbilder for barn og unge på og utenfor nettet, og sammen kjempe mot denne samfunnsutfordringen som jeg mener har vokst i takt med digitaliseringen av vår hverdag.

8.1 Litteraturliste

- Aalberg, T. Og Elvestad, E. (2005). *Mediesosiologi*. Oslo: Det norske samlaget
- Aalen, I. (2013). *En kort bok om sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget
- Barnevakten. (2012). *Gode råd om barn, ungdom og medier*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Bjørkeng, P. K. (2011). *Nettkidsa: barnas digitale hverdag*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Enjoras, B., Karlsen, R., Steen-Johnsen, K., Wollebæk, D. (2013). *Liker, liker ikke*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Erstad, O. (2010). *Digital kompetanse i skolen- en innføring (2.utgave)*. Oslo Universitetsforlaget
- Frantzen, V. (2012). Ungdom, identitet og medier. I Vettenranta, S. & V, Frantzen (red.): *Mediepedagogikk – Refleksjoner om teori og praksis*. (S. 189- 212). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Frønes, I. (1998). Mot en digital barndom. I: Haldar, M. & Frønes, I. (Red.): *Digital barndom*. Side: 12-22. Oslo Ad Notam Gyldendal AS.
- Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Haldar, M. & Frønes, I. (1998). Innledning. I: Haldar, M. & Frønes, I. (Red.): *Digital barndom*. Side: 7-11. Oslo Ad Notam Gyldendal AS.
- Haugsbakk, G. (2015). Medienes utfordrende vei inn i skolen. I Fritze, Y., Haugsbakk, G. Og Nordkvelle, Y. T. (Red.). *Mediepedagogiske perspektiver*. (Side: 47-66). Oslo Cappelen Damm AS
- Haugsbakk, G., Svoen, B. Og Bjørgen, A. M. (2015). Barne- og ungdomskulturen i endring- om å vokse opp i et komplekst nettverkssamfunn. I: Fritze, Y., Haugsbakk, G. Og Nordkvelle, Y. T. (Red.). *Mediepedagogiske perspektiver*. (Side: 23-46). Oslo Cappelen Damm AS
- Haugseth, J., F. (2013). *Sosiale meider i samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1996). *Metodevalg og metodebruk (3.utg.)*. Oslo Tano Aschehoug

- Illeris, K., Katznelson, N., Simonsen, B., & L, Ulriksen. (2002). Ungdom, identitet og uddannelse. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Imsen, G. (2005). Elevenes verden. *Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Jackson, I. (2010). Sosiale medier. *Hvordan ta over verden uten å gå ut av huset*. Oslo: Aschehoug & Co.
- Larsen, M. C., (2010). Unge og online sociale netvær. - *En neksusanalytisk undersøgelse af medierende handlinger og offentlige diskurser*. Aalborg: Aalberg univeristet
- Løvlie, L. (2003). Teknokulturell danning. I Slagstad, R., Korsgaard, O. & Løvlie, L. (Red.) *Dannelsens forvandlinger*. (S. 347-427). Oslo: Pax
- Martinussen, W. (1991) *Sosiologisk analyse – en innføring* (3 utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Mead, H. G. (1976). *Medvetandet jaget och samhället: fran social behaviouristisk ståndpunkt*. Lund, Arogs.
- Moen, E. (2014). *Slik stopper vi mobbing*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Ottesen, E. (2012). Lærerutdanning, teknologi og identitet. I Hauge, T. E. & Lund, A. (Red.) *Små skritt eller store sprang? Om digitale tilstander i skolen* (S. 206-226). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Roland, E. (2007). *Mobbingens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Samnøen, Ø. (2014). *Mobbing på digitale arenaer*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing: hvem, hvor, hvordan, hvorfor- og hva kan voksne gjøre?* Oslo: Kommuneforlaget AS
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (3 utg.). Bergen Fagbokforlaget
- Ulvund, S. (2014). *Forstå tenårings din*. Cappelen Damm AS

Østerud, S. Og H., Arnseth (2008). Læring, sosialisering og identitetsutvikling i nettverkssamfunnet. I Østerud, S. Og E., Skogseth (Red.) *Å være på nett*. (Side: 39-59). Oslo: Cappelen Damm AS

8.2 Internettkilder

Ask.fm (2015). *Terms*. Hentet fra: <http://about.ask.fm/terms/>

Auestad (2008). *Digital mobbing anno 2008*. Hentet fra: <http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/SAF/Bilder/Publikasjoner/Digital%20mobbing%20anno%202008.pdf>

Barne- og familiedepartementet (2003). *FNs barnekonvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). *Manifest mot mobbing 2011-2014*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/manifest-mot-mobbing-2011--2014-/id653970/>

Barnevakten (2010). *Aktuelle lover relatert til digital mobbing*. Hentet fra: <http://www.barnevakten.no/article/382>

Barnevakten (2011). *Digital mobbing bekjempes med dialog*. Hentet fra: <http://www.barnevakten.no/digital-mobbing-bekjempes-med-dialog/>

Barnevakten (2013). *13-årig jente i Sverige drevet til selvmord av digital mobbing*. Hentet fra: <http://www.barnevakten.no/jente-i-sverige-drevet-til-selvord-av-digital-mobbing/>

Barnevakten (2013). *Advarer mot mobbing på Ask.fm*. Hentet fra: <http://barnevakten.no/advarer-mot-mobbing-paa-askfm/>

Berg Grav, S. Og Hegg, K. (2013). *Tilgjengelige, tøffe og trygge?* Rapport Redd Barna. Hentet fra: <http://www.reddbarna.no/nyheter/nett-er-fett-eller>

Brukhue (u.å.). *Turnelista*. Hentet fra: <http://brukhue.com/bruk-hue-turneen/>

Du bestemmer (u. å.). *Om Du bestemmer*. Hentet fra: <http://www.dubestemmer.no/om-du-bestemmer/om-du-bestemmer>

Erikstad, I., A. (12.01.2013). *Hva er digital mobbing?* Hentet fra:
<http://www.medietilsynet.no/Trygg-bruk/Tema/Digital-mobbing/Hva-er-digital-mobbing/>

FN-sambandet (2014). *Barns rettigheter*. Hentet fra:
<http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter/Fordypning/Barns-rettigheter>

Forebygging (u.å.). *Problematferd*. Hentet fra: <http://forebygging.no/Ordbok/L-P/Problematferd/>

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (u.å.). *Digital mobbing*. Hentet fra:
<http://www.fug.no/digital-mobbing.4656897-147606.html>

Geel, M. V., Vedder, P. og Tanilon, J. (2014). *Relationship between Peer Victimization, Cyberbullying, and Suicide in Children and Adolescents*.
Doi:10.1001/jamapediatrics.2013.4143

Gjerstad (2013). *Norske barn laster ned kjent «mobbe-app»*. Hentet fra:
<http://www.tv2.no/a/4121719#.Uv7nQBBCjAk>

Kunnskapsdepartementet (2003). *Manifest mot mobbing*. Aktivitetsrapport. Hentet fra:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2003/Manifest-mot-mobbing---Aktivitetsrapport.html?id=106012

Kunnskapsdepartementet (2010). *Nytt verktøy mot digital mobbing*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nytt-verktoy-mot-digital-mobbing/id605772/>

Kunnskapsdepartementet (2014): *Manifest mot mobbing 2011-2014. Et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende oppvekst og læringsmiljø*. Hentet fra:
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Manifest_mot_mobbing2011_2014_hefte_web.pdf

Medietilsynet (2010). *IKT-opplæring i barnehagen*. Hentet fra:
<http://www.medietilsynet.no/Aktuelt/Nyhetsarkiv/Nyheter-2010/September-2010/IKT-opplaring-i-barnehagen/>

Runhild Grønlie (2013). *Trenger oppdragelse i digitale medier*. Hentet fra:
<http://forskning.no/barn-og-ungdom-mobbing-internett/2013/09/trenger-oppdragelse-i-digitale-medier>

Senter for IKT i utdanning (2011). *Småbarns tilgang og bruk av ulike medier 2011*. Utført av Opinion. Hentet fra:

https://iktsenteret.no/sites/iktsenteret.no/files/attachments/revidert2012_-_smabarns_medievaner_2011_0.pdf

Schneider, S. K., O'Donnel, L., Stueve, A. og Coulter, R. W. S. (2012). *Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: a regional census of high school students*. Doi: 10.2105/AJPH.2011.300308

Skjetne (2012). *Norske barn og ungdommer henges ut på nett*. Hentet fra:

<http://www.dagbladet.no/2012/12/19/nyheter/sexhetsoppror/plusgymnasiet/ungdomsoppror/sverige/24900974/>

Slettmeg (u.å.). *Om oss*. Hentet fra: <https://slettmeg.no/om-oss>

Staksrud (2014). *Kan voksne skape vennskap på nett?* Hentet fra:

http://www.udir.no/PageFiles/84526/Staksrud_Voksne_skaper_vennskap_pa_netts.pdf?epslanguage=no

Statistisk sentralbyrå (2014). *Norsk mediebarometer*. Hentet fra: <http://www.ssb.no/medie>

Statistisk Sentralbyrå (2014). *Andell som har brukt internett, personer 9-15 år*. Hentet fra:

<http://www.ssb.no/medie>

Telenor (u.å.). *Mobbefilter på mobilen*. Hentet fra:

<http://www.telenor.com/no/samfunnsansvar/samfunnsansvarlige-tiltak/mobbefilter-pa-mobilen/>

Telenor (2011). *Ny undersøkelse om digital mobbing fra Telenor*. Hentet fra:

<http://www.telenor.com/no/media/pressemeldinger/ny-undersokelse-om-digital-mobbing-fra-telenor/>

Telenor (2013). *Ny undersøkelse blant foreldre og barn: Digital mobbing i Norge i dag*.

Hentet fra: http://www.telenor.com/wp-content/uploads/2013/02/Unders%C3%B8kelsesresultater_BrukHue_digital-mobbing-idag_2013.pdf

Utdanningsdirektoratet (2012). *Elevundersøkelsen 2012 - analyse av mobbing, uro og diskriminering*. Hentet fra:

<http://www.udir.no/Tilstand/Forskning/Rapporter/NTNU/Elevundersokelsen-2012---analyse-av-mobbing-uro-og-diskriminering/>

Vatn, A., S. Bjertnes, E. Og Lien, L. (2007). *Mobbing og helseplager hos barn.*

Oversiktsartikkel Tidsskrift for Den norske legeforening. Hentet fra:

<http://tidsskriftet.no/pdf/pdf2007/1941-4.pdf>

Vilde Helljesen (2014). *Før ble barn mobbet til og fra skolen, nå blir de mobbet døgnet*

rundt. Hentet fra: [http://www.nrk.no/norge/_for-ble-barn-mobbet-til-og-fra-skolen_-na-](http://www.nrk.no/norge/_for-ble-barn-mobbet-til-og-fra-skolen_-na-blir-de-mobbet-dognet-rundt-1.12035701)

[blir-de-mobbet-dognet-rundt-1.12035701](http://www.nrk.no/norge/_for-ble-barn-mobbet-til-og-fra-skolen_-na-blir-de-mobbet-dognet-rundt-1.12035701)

Wang, J, Nansel, T. R., Lannotti, J. R. (2011). *Cyber Bullying and Traditional Bullying:*

Differential Association with Depression. Doi: doi:10.1016/j.jadohealth.2010.07.012

Wendelborg (2015). *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen.* Hentet fra:

http://www.udir.no/Filer/Tall%20og%20forskning/Forskningsrapporter/Mobbing%20krenkelser%20og%20arbeidsro%20i%20skolen%202014_15%20WEB.PDF

Åsegård (2015). *-Hvis noen blir sur, kaller de deg hore.* Hentet fra:

<http://www.nrk.no/buskerud/norske-barn-mobber-mest-pa-internett-i-europa-1.12303943>